

מגילת

אסתר

עם מדרשי חז"ל מלוקטים
מתלמוד בבלי, מדרש רבה ומדרש תנחומא.

מעובדים בלשון קלה ומתוקנת לתשב"ר

נערך בס"ד ע"י
ישראל אייכלר

כל הזכויות שמורות

050-4181801

מגילת אסתר

סדר ברכות המגילה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם.
אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה:
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם.
שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם.
שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה:

בשחרית יכון בברכת "שהחיינו" גם על מצות מתנות לאביונים. מצות משלוח מנות ומצות סעודת פורים:

אחר קריאת המגילה נוללים את המגילה ומברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם. הרב את ריבנו.
והדן את דיננו. והנזקם את נקמתנו. והמשלם גמול
לכל אויבי נפשנו. והנפדע לנו מצרינו. ברוך אתה
יי. הנפדע לעמו ישראל מכל צריהם. האל
המושיע:

בערבית אומרים:

אשר הניא עצת גוים ויפר מחשבות ערומים: בקום עלינו אדם רשע.
נצר זדון מזרע עמלק: נאה בעשרו וכרה לו בור. ונדלתו יקשה לו לכר:

מגילת אסתר

דָּמָה בְּנַפְשׁוֹ לְלֶכֶד וְנִלְכַד. בִּקְשׁ לְהַשְׁמִיד וְנִשְׁמַד מִהֶרָה: הֶמֶן הוֹדִיעַ
אֵיבַת אֲבוֹתָיו וְעוֹרֵר שְׂנֵאת אַחִים לְבָנִים: וְלֹא זָכַר רַחֲמֵי שְׂאוּל. כִּי
בְּהַמְלָתוֹ עַל אֲנָג נוֹלַד אוֹיֵב: זָמַם רָשָׁע לְהַכְרִית צַדִּיק. וְנִלְכַד טָמֵא בְיַדִּי
טְהוֹר: חֶסֶד גָּבַר עַל שְׂנֵנַת אָב. וְרָשָׁע הוֹסִיף חַטָּא עַל חַטָּאיו: טָמֵן בְּלִבּוֹ
מִחֻשְׁבוֹת עֲרוּמָיו. וַיִּתְמַכֵּר לַעֲשׂוֹת רָעָה: יָדוּ שְׁלַח בְּקֹדוֹשֵׁי אֵל. כֶּסֶפּוֹ
נָתַן לְהַכְרִית זָכָרָם: כִּרְאוֹת מְרַדְּכִי כִי יֵצֵא קֶצֶף וְדַתִּי הֶמֶן נִתְּנָו בְּשׁוֹשׁוֹן:
לְכִישׁ שֶׁק וְקוֹשֶׁר מִסְפֵּד וְגִזֵּר צוּם וַיֵּשֶׁב עַל הָאֶפֶר: מִי זֶה יַעֲמֵד לְכַפֵּר
שְׂנֵנָה וְלִמְחַל חַטָּאת עוֹן אֲבוֹתֵינוּ: גִּזְּ פָּרַח מְלוּלָב. הֵן הִדְסָה עֲמֻדָה
לְעוֹרֵר יִשְׁנִים: סְרִיסִיָּה הִבְהִילוֹ לְהֶמֶן לְהַשְׁקוֹתוֹ יַיִן חֲמַת תַּנְיִנִים: עֲמַד
בְּעִשְׂרוֹ וְנִפְל בְּרָשָׁעוֹ. עֲשָׂה לוֹ עֵץ וְנִתְלָה עָלָיו: פִּיהֶם פָּתְחוּ כָּל יוֹשְׁבֵי
תֵּבֵל. כִּי פוֹר הֶמֶן נִהַפֵּד לְפוֹרְנוֹ: צַדִּיק נִחְלָץ מִיַּד רָשָׁע. אוֹיֵב נָתַן תַּחַת
נַפְשׁוֹ: קִימוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת פּוֹרִים וְלִשְׁמַח בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: רְאִיתָ אֵת
תְּפִלַּת מְרַדְּכִי וְאַסְתֵּר. הֶמֶן וּבְנָיו עַל הָעֵץ תְּלִית:

בשחרית מתחילים כאן:

שׁוֹשְׁנַת יַעֲקֹב צִחְלָה וְשִׁמְחָה בְּרְאוֹתָם יַחַד תִּכְבַּלַת מְרַדְּכִי:
תְּשׁוּעָתָם הֵייתָ לְנִצָּחַת. וְתִקְוֹתָם בְּכָל דּוֹר וְדוֹר: לְהוֹדִיעַ
שְׁכָל קְנוּיָךְ לֹא יִבְשׁוּ. וְלֹא יִפְלְמוּ לְנִצָּחַת כָּל הַחוֹסִים בָּךְ:
אֲרוֹר הֶמֶן אֲשֶׁר בִּקְשׁ לְאַבְדִּי. בְּרוּךְ מְרַדְּכִי הַיְּהוּדִי. אֲרוֹרָה
וַיֵּרַשׁ אִשְׁת׃ מִפְּחִידִי. בְּרוּכָה אֲסְתֵּר בְּעַדִּי. אֲרוֹרִים כָּל
הַרְשָׁעִים. בְּרוּכִים כָּל הַצַּדִּיקִים. וְגַם תְּרַבּוּנָה זְכוֹר לְשׁוֹב:

ואחר כך אומרים ואתה קדוש וכו'. קדיש שלם בלא תתקבל. ובמוצאי שבת אומרים
ויהי נועם ואתה קדוש. קדיש שלם. למנצח על אילת השחר. ק"י. ברכו. עלינו.

א (א) וַיְהִי בַיּוֹם אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֶּלֶךְ
מֵהָיו וְעַד כּוֹשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמָאָה מְדִינָה:

ויהי בימי אחשורוש.

מדוע נקרא שמו אחשורוש? אמר רבי יהושע בן קרחה: מפני שהשחיר פניהם של ישראל כשולי קדירה (המשחירה מרוב בישול). ור' ברכיה אמר: שהכחיש ראשן של ישראל בצום ותעניות. ר' לוי אמר: שהשקה אותם רש ולענה. (מיני עשבים רעילים) ור' תחליפא בר בר חנה אמר: מפני שהיה אחיו של נבוכדנצר שנקרא "ראש". ולא שהיה אחיו ממש, אלא שהיה אחיו ברשעות: אחשורוש ביטל מלאכת בית המקדש, ונבוכדנצר הרשע החריב את בית המקדש. ועל זה אומר הכתוב: (משלי י"ח) "גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משחית". גם מתרפה במלאכתו – זה אחשורוש שביטל מלאכת בית המקדש. אח הוא לבעל משחית – זה נבוכדנצר שהשחית בית המקדש. ועוד טעם: אחשורוש – שכל מי שנזכר בו חושש את ראשו (– חש בכאבים) (מדרש רבה א, א)

הוא אחשורוש.

אמרו חכמים: עשרה אנשים נאמר עליהם לשון "הוא". חמשה לרעה וחמשה לטובה. חמשה לרעה: א. נמרוד – הוא היה גבור ציד (בראשית י'). ב. הוא עשו אבי אדם. (שם ל"ו). ג. הוא דתן ואבירם. (במדבר כ"ו). ד. הוא המלך אחז. (דה"ב כ"ח). ה. הוא אחשורוש.

חמשה לטובה – א. אברם הוא אברהם (דברי הימים א' א'). ב. הוא משה ואהרן (שמות ו'). ג. ודוד הוא הקטן (שמואל א' י"ז). ד. הוא יחזקיהו. (דברי הימים ב' ל"ב). ה. הוא עזרא עלה מבבל (עזרא ו'). ר' ברכיה אמר בשם חכמי ארץ ישראל: יש לנו "הוא" אחד שהוא טוב מכולם: הוא ה' אלוקינו בכל הארץ משפטיו, (תהלים ק"ה) שמדת רחמיו לעולם. (ילקוט שמעוני א, תתרמ"ה)

(ב) בַּיָּמִים הָהֵם בְּשַׁבַּת הַמֶּלֶךְ אֶחָשָׁרוּשׁ עַל כֶּסֶא מְלָכוֹתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה: (ג) בְּשַׁנַּת שְׁלוֹשׁ

שבע ועשרים ומאה מדינה

רבי עקיבא היה יושב ודורש ונתנמנמו התלמידים. רצה רבי עקיבא לעוררם ואמר להם: מדוע זכתה אסתר למלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה? אלא כך אמר הקדוש ברוך הוא: תבא אסתר, בתה של שרה, שחיתה שבע ועשרים ומאה שנה, ותמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה. (מדרש רבה בראשית נ"ח, ג)

כשבת המלך.

שלמה המלך, החכם מכל אדם בנה בחכמתו כסא משוכלל ומפואר, מרוצף כולו באבנים טובות ומרגליות. שש מעלות היו לו לכסא ועצי תמרים מכוסים בבגדי שש לבן היו מקיפים אותו, על מדרגות הכסא היו מצד אחד טווסים של שן ומולם היו נשרים של שן. שני אריות של זהב היו עומדים על המדרגה הראשונה, ושני עמודים של שיש היו עומדים על ראש האריות, שני גפנים של זהב היו עומדים משני צדי הכסא, ומצילות על ראשי העמודים, ושני אריות של זהב חלולים היו עומדים כנגדם, והיו מלאים כל מיני בשמים, שהיו מפזרים את ריחם כאשר היה המלך שלמה עולה על הכסא. שני מושבים של זהב היו משני צדי הכסא, אחד לכהן גדול ואחד לסגן, ושבעים כסאות הקיפו את הכסא, עבור שבעים זקני הסנהדרין.

בתחתית הכסא היה קבוע מעין תנין גדול, ובו מנגנון עצום שהפעיל את כל הכסא במעשה פלאים. כשרצה המלך לעלות על הכסא, היה מניח את רגלו על המדרגה הראשונה, ומיד בא האריה שעמד על מדרגה זו ופושט את יד ימינו, הנשר שמולו פורש את כנפו השמאלית, המלך נשען עליהם והם מעלים אותו למדרגה הבאה, וכך היה עולה גם במדרגות הבאים, בכל מדרגה ומדרגה, היו האריה והנשר של אותה מדרגה מעלים אותו אל המדרגה הבאה, עד שהגיע לראש הכסא. בנוסף לזאת, היה נשמע כרוז

מגילת אסתר

מיוחד בכל פעם שעלה המלך על כסאו. כרוז זה היה מזכיר למלך את האזהרות המיוחדות שאותם הוזהירה התורה את המלכים והשופטים. במדרגה ראשונה היה הכרוז מכריז ואומר: "לא ירבה לו נשים". במדרגה השנייה מכריז: "לא ירבה לו סוסים". בשלישית: "וכסף וזהב לא ירבה לו". ברביעית: "לא תטה משפט". בחמישית: "לא תכיר פנים". בששית: "לא תקח שחד". כאשר הגיע למדרגה העליונה ובא לשבת, היה אומר לו הכרוז: "דע לפני מי אתה יושב, לפני מי שאמר והיה העולם!" וכשהיה מתיישב היו הנשרים פורשים כנפיהם ומסוככים על ראשו, ויונה של זהב הייתה יורדת מן העמוד, פותחת את ארון הקודש ומוציאה משם ספר תורה, ונותנת אותו לתוך ידו של המלך, כדי לקיים מה שנאמר "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו". כשהיה הכהן גדול והזקנים שואלים בשלום המלך, היו יושבים הם מימינו ומשמאלו, ודנים יחד עמו את משפטיהם של היהודים. אימה ופחד היו שם בשעת הדין, כאשר היה העד עולה להעיד, היו האריות נוהמים, הנשרים פורחים, הטווסים רצים, וכל זאת בכדי לאיים על העדים, כדי שיעידו אמת.

כאשר פרעה נכה עלה על ירושלים ונלחם בה, לקח עמו פרעה למצרים את הכסא ורצה לעלות עליו, אולם אך הניח עליו את רגלו, ומיד הכה אותו הארי בחזקה על ירכו, ומכח מכה זו היה צולע כל ימיו, ולכן נקרא פרעה נכה. כשהחריב נבוכדנצר הרשע את ירושלים, כבש הוא גם את מצרים, לקח הוא את הכסא המפואר לבבל כדי לשבת עליו, אך גם הוא לא יכול היה לעלות על הכסא, האריה בעט בו והפילו. אח"כ כשמלך דרוש והחריב את בבל, נטל את הכסא והביאו למדי, אולם אף אדם לא העז לשבת עליו.

כשמלך אחשוורוש, שלח שליחים והביא חכמים ממצרים כדי לעשות כסא מלכות כדמות הכסא של שלמה, אולם הם לא יכלו לעשות כסא מופלא שכזה, שהיה עשוי בחכמה אלוקית. לכן עשו לו כסא אחר, ולפיכך נאמר כשבת המלך אחשוורוש על כסא וגו', היה זה רק "כשבת" – כמו הכסא שעליו חמד לשבת. (מדרש רבה א, יא)

לְמַלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֶּה לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו חֵיל פָּרַס
 וּמְדֵי הַפְּרָתָּמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו: (ה) בְּהִרְאֹתוֹ
 אֶת עֵשָׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת יֶקֶר תַּפְאֶרֶת גְּדוּלְתוֹ
 יָמִים רַבִּים שְׂמוֹנִים וּמֵאֵת יוֹם: (ו) וּבְמִלּוֹאת הַיָּמִים
 הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן
 הַבִּירָה לְמַגְדוֹל וְעַד קָטָן מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים
 בַּחֲצַר גִּנַּת בֵּיתֵן הַמֶּלֶךְ: (ז) חוֹר בְּרַפֵּס וּתְכֵלֶת אָחוֹז
 בַּחֲבֵלֵי בּוּץ וְאַרְגָּמָן עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי יֵשׁ

בשנת שלש למלכו.

אמרו רבי שמואל בר אימי ורבי פנחס: ארבעה דברים טובים היו בו באחשורוש: היה שלש שנים בלא כתר ובלא כסא, והמתין ארבע שנים עד שמצא אשה ההוגנת לו, ולא היה עושה דבר עד שהתייעץ בשריו, וכל מי שהיה עושה לו טובה – היה כותבה. (מדרש רבה א, יד)

יקר תפארת גדולתו

אמר ר' לוי: בגדי כהונה גדולה הראה להם. שנאמר כאן "תפארת גדולתו" ונאמר בחומש שמות (כ"ה) ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת. מה אלו בגדי כהונה גדולה, אף תפארת האמורה כאן בגדי כהונה גדולה. (מדרש רבה ב, ב)

מִשׁוֹת זָהָב וְכֶסֶף עַל רִצְפַת בְּהֵט וְיִשׁ וְדָר וְסִחָרְתִּי:
(ו) וְהִשְׁקוֹת בְּכִלֵי זָהָב וְכִלִּים מְכֻלִּים שׁוֹנִים וְיִין
מְלָכוֹת רַב כִּיֹּד הַמֶּלֶךְ: (ה) וְהִשְׁתַּיָּה כְּדַת אֵין אֵינִם

רצפת בהט ושש.

מדיהיכן היה לאחשורוש עושר מופלג שכזה? אמר ר' תנחומא: נבוכדנצר הרשע כבש את כל הממון שבעולם. צר – עין היה נבוכדנצר, וכאשר עמד למות, אמר לעצמו: מה? אני אשאיר את כל האוצרות העצומים הללו לאויל מרודך בני? עמד ועשה ספינות גדולות של נחושת, מילא אותן בכל כספו וזהבו, חפר בור גדול ע"י נהר פרת, קבר בו את הספינות, והיטה את מי נהר פרת עליהן, כדי שאיש בעולם לא יוכל למצוא את אוצרותיו.

כשעמד כורש ונתן רשות ליהודים לבנות את בית המקדש, מיד בא על שברו. הקדוש ברוך הוא גילה את אותן ספינות לכורש, וכל עושרו האגדי של נבוכדנצר, הגיע לידיו של כורש. כאשר מת כורש, ירש אחשורוש את כל האוצר. (מדרש רבה ב, ב)

וכלים מכלים שונים.

רשע זה הוציא את כלי המקדש כדי להתגאות בהם ודרשו חכמים: כלים מְכֻלִּים – לשון כליין, הם הכלים שגרמו לבלשצאר להתכלות מן העולם. (מסכת מגילה דף י"ב.)

ויין מלכות רב כיד המלך.

אמר רב: כל אחד מן המשתתפים קיבל יין שגדול ממנו בשנים, והיו שואלים כל אחד: "בן כמה שנים אתה?" אם אמר להם: "בן ארבעים שנה הנני", היו משקים אותו יין בן חמישים שנה! וכן לכל אחד ואחד. (ילקוט"ש א תתרמ"ח)

כִּי בֶן יוֹסֵד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן
 אִישׁ וְאִישׁ: (ט) גַּם וְשֵׁתִי הַמַּלְכָּה עָשְׂתָה מִשְׂתָּה
 נָשִׁים בֵּית הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ: ס (י)
 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בֵּינָן אָמַר לְמַהוּמָן
 בְּזָתָא חֲרִבּוּנָא בְּנָתָא וְאַבְנֵתָא זִתְר וְכַרְכַּס שְׁבַעַת
 הַפְּרִיסִים הַמְשָׁרְתִים אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ: (יא)
 לְהַבִּיא אֶת וְשֵׁתִי הַמַּלְכָּה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכַתֵּר
 מַלְכוּת לְהִרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת יָפִיָּה כִּי

אין אונס

מנהג משונה היה להם לפרסיים: בכל סעודה מלכותית היו מעמידים כוס גדולה ביותר על השלחן ושמה "פתקא", כוס זו הייתה מכילה כמות עצומה של יין, שר המשקים היה תולה עיניו באחד המוזמנים ומאלץ אותו לשתות את הכוס עד תומה. במקרים רבים נפח המסכן את נשמתו בטרם כילה לשתות. אולם בסעודה זו – "אין אונס", אחשורוש ויתר על מנהג משונה זה. (מדרש רבה ביד)

להביא את ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות.

אמר רבי איבו: כשישראל אוכלים ושותים ושמחים, הן מברכים ומשבחים ומקלסים את הקדוש ברוך הוא. אולם כשאומות העולם אוכלים ושותים, מתעסקים הן בדברי שטות: זה אומר אין בעולם נשים נאות כמו המדיות, וחברו אומר: אין בעולם נשים נאות כמו הפרסיות. המלך אחשורוש,

טוֹבֵת מְרָאָה הִיא: (יב) וְתִמְאֵן הַמְּלָכָה וְשִׁתִּי לָבוֹא
בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסְּרִיסִים וַיִּקְצֹף הַמֶּלֶךְ
מְאֹד וַחֲמָתוֹ בָּעֶרְהָ בּוֹ: (יג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְחַכְמָיִם
יְדַעֵי הָעֵתִים כִּי כֵן דְּבַר הַמֶּלֶךְ לְפָנָי כָּל יְדַעֵי דָת

שהשתתף אף הוא בשיחות שטותיות אלו, אמר להם: אשתי ושתי אינה לא מדית ולא פרסית, אלא כשדית. והיא הנאה ביותר בעולם! האם רוצים אתם לראותה? אמרו לו: כן, ובלבד שתהא לבושה רק בכתר מלכות! אמר להם אחשורוש: תיכף ומיד אצווה עליה שתבוא כך, ומיד "אמר למהומן" וכו'.
(מדרש רבה ג, יג)

ותמאן המלכה ושתי

מדוע לא באה ושתי? אמר רבי יוסי בר חנינא: כיון שפרחה בה צרעת. ויש אומרים שבא גבריאל ועשה לה זנב. (מסכת מגילה דף י"ב:)

ויקצוף המלך מאד

באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא למלאך הממונה על החימה: רד והפיה רוח בכרסו, והפח אש בחמתו, וזרוק גופרית בכבשנו. (מדרש רבה ג, ט"ו)

וחמתו בערה בו

מדוע רתח אחשורוש כל כך? אמר רבה: שלחה לו ושתי לאמור: שומר הארוות של אבי היית! אבא היה שותה יין בכמות של אלף אנשים ולא היה משתטה ואילו אתה שתית מעט והנך משתטה באופן מבהיל! מיד "וחמתו בערה בו". (מסכת מגילה דף י"ב:)

יודעי העתים

יודעי העתים הם בני שבט יששכר שנאמר בהם: "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים". אחשורוש שידע על חכמתם הגדולה של חכמי ישראל פנה תחילה

וְדִין: (יד) וְהִקְרַב אֵלָיו כְּרִשְׁנָא שֶׁתָּר אֲדַמְתָּא תְּרִשִׁישׁ מְרַס מְרַסְנָא מְמוּכָן שְׁבַעַת שְׂרִי פְרַם

אליהם, כדי שידונו את ושתי. אולם החכמים לא ידעו כיצד עליהם לנהוג. אם יפסקו שלא להרוג את ושתי, עלול אחשוורוש לרתוח עליהם ולהרגם כיון שהם מזלזלים במלכותו. ואם יוציאו את גזר דינה של ושתי למות, למחר כשיתפכח אחשוורוש מיינו, עלול הוא לכעוס עליהם ולהרגם, מדוע יעצו לו עצה שכזו.

גמרו חכמים בדעתם לסלק עצמם ממשפט זה ואמרו לאחשוורוש: מיום שחרב בית מקדשנו וגלינו לבין האומות, ניטלה חכמתנו ואין אנו יכולים לדון דיני נפשות. לך לחכמי עמון ומואב שדעתם צלולה מאחר שלא גלו מעולם מארצם, והם ידונו את דינה של ושתי. ע"י תחבולה זו מילטו חכמי ישראל את נפשם, ואכן יש אומרים שאחשוורוש הרג למחרת את אלו שיעצו לו להרוג את אשתו. (מדרש רבה ד, א)

והקרוב אליו

בקשו מלאכי השרת מאת הקב"ה שיתן עצה בלבם של שופטי ושתי שיהרגוה, בגלל שהיא יעצה לאחשוורוש שלא יבנה את בית המקדש. בקשתם של המלאכים רמוזה יפה בפסוק המונה את שמותם של השרים. וכך אמרו מלאכי השרת: רבש"ע! אם תישאר ושתי לחיות, מי מקריב לפניך, כרשנא – מי מקריב לפניך פר בן שנה? שתר – מי מקריב לפניך שתי תורים? אדמתא – מי בונה לפניך מזבח אדמה? תרשיש – מי לובש בגדי כהונה, שנאמר בהם "תרשיש שהם וישפה"? מרס – מי ממרס לפניך את העופות? מרסנא – מי ממרס לפניך את המנחות? ממוכן – מי מכין לפניך את המזבח, כמו שנאמר "ויכינו את המזבח על מכונתו"? באותה שעה אמר להן הקב"ה: "עם ישראל בני הם, רעי הם, קרובי הם, אוהבי הם, בני אוהבי הם, שהוא אברהם כמו שכתוב: זרע אברהם אוהבי, ולפיכך מרומם אני קרנם כמו שכתוב "וירם קרן לעמו" (מדרש רבה ד, ב)

וּמְדֵי רֵאִי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַיְשָׁבִים רֵאשְׁנָה בַּמְּלָכוֹת: (טו)
 כָּדָת מָה לַעֲשׂוֹת בַּמְּלָכָה וְשִׁתִּי עַל אֲשֶׁר לֹא
 עָשִׂתָּה אֶת מֵאֵמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ בְּיַד הַסָּרִיסִים:
 ס (טז) וַיֹּאמֶר מְמוּכָן לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לֹא עַל
 הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עֹתָהּ וְשִׁתִּי הַמְּלָכָה כִּי עַל כָּל הַשָּׂרִים

ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים.

מה ראה ממוכן לקפוץ ראשון ולהציע את עצתו? דרשו חכמים: ממוכן זה המן, ומכאן שהדיוט קופץ בראש. (מסכת מגילה דף י"ב:)

לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה.

מדוע רצה ממוכן שושתי תיהרג? ר' יוחנן אמר בשם שלשה אמוראים: אחד אמר שממוכן כעס עליה כיון שפעם סטרה לו ושתי על פניו, דעה נוספת היא שממוכן כעס עליה כיון שלא הזמינה את אשתו לסעודת הנשים, ועוד אמרו: שהיתה לממוכן בת וביקש להשיאה לאחשורוש. שלשת הסיבות מדוייקים יפה בתוך דבריו של ממוכן: הדעה הראשונה שכעס עליה כיון שפעם סטרה לו על פניו, רמוזה במילים: "לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה, כי על כל השרים" – דהיינו שהיא מבזה את השרים. הסיבה השנייה לכעס, שלא הזמינה את אשתו לסעודת הנשים, מרומזת במה שאמר ממוכן "כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבזות בעליהן בעיניהן" כיון שהיתה זרש מלגלגת על המן ואומרת לו: "אילו היית שר חשוב, היה אחשורוש מזמין גם אותי לסעודה". הטעם השלישי, שהיתה לממוכן בת וביקש להשיאה לאחשורוש. מרומז במה שאמר: "ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה". (מדרש רבה ד, ו)

ועל כל העמים אשר בכל מדינות המלך
 אחשורוש: (יז) כי יצא דבר המלכה על כל הנשים
 להבזות בעליהן בעיניהן באמרם המלך
 אחשורוש אמר להביא את ושתי המלכה לפני
 ולא באה: (יח) והיום הנה תאמרנה שרות פרס
 ומדי אשר שמעו את דבר המלכה לכל שרי
 המלך וכדי בזיון וקצף: (יט) אם על המלך טוב יצא
 דבר מלכות מלפניו ויכתב בדתי פרס ומדי ולא
 יעבור אשר לא תבוא ושתי לפני המלך
 אחשורוש ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה
 ממנה: (כ) ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל
 מלכותו כי רבה היא וכל הנשים יתנו יקר
 לבעליהן למגדול ועד קטן: (כא) וייטב הדבר בעיני
 המלך והשרים ויעש המלך בדבר ממוכן:

ויעש המלך כדבר ממוכן

ושתי נענשה לפי שיעצה לאחשורוש שלא יתן ליהודים רשות לבנות בית
 המקדש, ואמרה לו: מה שהחריבו אבותי אתה מבקש לבנות?! לפיכך נגזר
 עליה מן השמים עונש זה. (מדרש רבה ה, ב) ועוד טעם א"ר אבא: משום

כב) וַיִּשְׁלַח סִפְרִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמְּלֶךְ אֶל מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְאֶל עַם וְעַם כְּלִשׁוֹנוֹ לְהִיּוֹת כָּל אִישׁ שֵׁרֶר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר כְּלִשׁוֹן עַמּוֹ: פ

ב. א) אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּשֶׁךְ חֶמֶת הַמְּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ זָכַר אֶת וְשְׁתֵי וְאֵת אֲשֶׁר עָשְׂתָה וְאֵת

שהיתה מתעללת ומבזה את בנות ישראל ועושה בהן מלאכה בשבת, לפיכך נענשה היא באופן מבזה שכזה ביום השבת, ונרמז זאת בפסוק "ויחי ביום השביעי כטוב לב המלך ביין" – שמעשה זה אירע בשבת.

להיות כל איש שרר בביתו.

אמר רבא: אלמלא האגרות הראשונות הללו ששלחן אחשוורוש, לא היה נשאר חלילה מעם ישראל שריד ופליט. וזאת משום שבשעה שקיבלו הגויים את האגרות הראשונות – "להיות כל איש שורר בביתו", נמלא לבם בוז לאחשוורוש ולאגרותיו, ואמרו לעצמם: מה פשר שטות זו, להיות כל איש שרר בביתו? הרי זה דבר פשוט! הרי אפילו כל אדם אף אם הוא בזוי ברחוב, מכל מקום בביתו הוא השולט. וכיון לעגו לתוכן האיגרות, כאשר הגיעו האגרות השניות, המורות להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, הם גם לא התייחסו גם אליהם בכבוד ראש, ולא קמו להרוג מיד את ישראל, למרבה הנס. (מסכת מגילה דף י"ב:)

כשוך חמת המלך.

אמר ר' יוחנן: כל אותן השנים, משעה שנהרגה ושתי עד שנכנסה אסתר, לא שככה חמתו של אחשוורוש. שכן לא כתוב כאן "בשוך" חמת המלך, אלא "כשוך" חמת המלך, שכיכה שאינה שכיכה, ואימתי שככה חמתו? כשנצל

אֲשֶׁר נִגְזַר עָלֶיהָ: (ב) וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׂרָתָיו
 יִבְקְשׁוּ לַמֶּלֶךְ נְעָרוֹת בְּתוּלוֹת טוֹבוֹת מֵרָאָה: (ג)
 וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל מְדִינוֹת מְלָכוֹתָו וַיִּקְבְּצוּ
 אֶת כָּל נְעָרָה בְּתוּלָה טוֹבַת מֵרָאָה אֶל שׁוֹשַׁן
 הַבִּירָה אֶל בֵּית הַנָּשִׁים אֶל יַד הַגָּא סָרִיס הַמֶּלֶךְ
 שֹׁמֵר הַנָּשִׁים וְנִתּוֹן תַּמְרוּקֵיהֶן: (ד) וַהֲנַעֲרָה אֲשֶׁר
 תִּיטֵב בְּעֵינַי הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ תַּחַת וְשָׂתִי וַיִּיטֵב הַדָּבָר
 בְּעֵינַי הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ כֵּן: (ה) אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשַׁן

המון, כמו שנאמר: "ויתלו את המון על העץ אשר הכין למרדכי, וחמת המלך שכבה". (מדרש רבה ג, טו)

איש יהודי היה בשושן הבירה.

תיבת "איש" מלמדתנו שהיה מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו. נאמר במשה: "והאיש משה ענו מאד" (במדבר י"ב), וכן נאמר במרדכי: "איש יהודי". וכמו כן: משה עמד בפרץ, שנאמר: "ויאמר להשמידים לולי משה בחירו עמד בפרץ" (תהלים ק"ו), ואף מרדכי עמד בפרץ, שנאמר: "דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו". וכשם שמשה לימד תורה לישראל, שנאמר: "ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים" (דברים ד'), אף מרדכי לימד תורה לישראל, שנאמר: "וישלח ספרים... דברי שלום ואמת", המרמזים על דברי התורה, שנאמר עליה: אמת קנה ואל תמכור (משלי כ"ג). (מדרש רבה ו, יב)

הַבִּירָה וְשָׁמוּ מְרַדְכֵי בֶן יֵאִיר בֶּן שְׁמַעִי בֶּן קִישׁ
אִישׁ יְמִינִי: (1) אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגְּלָה

בן יאיר בן שמעי בן קיש

מדוע מנה הכתוב סדר יוחסין זה דווקא? והלא אין זה סדר יחוסו של מרדכי דור אחר דור, אלא בדילוגים רבים, ומדוע נזכרו דווקא אלו? אלא: כולם על שמו נקראו; בן יאיר – בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו, בן שמעי – בן ששמע קל תפלתו, בן קיש – שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו. (מסכת מגילה דף י"ב):

יהודי

למה נקרא שמו יהודי, שמשמעותו היא משבט יהודה, והלא מרדכי היה משבט בנימין? אלא משום שייחד שמו של הקב"ה כנגד כל באי עולם, כמו שנאמר: "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה", וכי סתם כדי להכעיס את המן עשה זאת? אלא משום שבאשר צוה אחשוורוש להשתחוות להמן, הלך המן וענד שרשרת שבה היה חקוקה דמות פסל, כדי שע"י כך ישתחוו כולם לעבודת כוכבים. ולפי שייחד מרדכי את שמו של הקב"ה, ולא השתחוה, נקרא יהודי – כלומר יהודי יחידי.

יש אומרים שנקרא "יהודי" משום שהיה שקול כאברהם בדורו, כשם שאברהם אבינו מסר את עצמו לתוך כבשן האש והכיר לבריות את גדולתו של הקב"ה – אף מרדכי, בימיו הכירו הבריות גדולתו של הקב"ה והתגיירו, כמו שכתוב: "ורבים מעמי הארץ מתייהדים".

ורבנן אמרו: משפחות יהודה ובנימין כביכול רבו זו עם זו, משפחת בנימין אומרת: מרדכי הוא מבני בנימין. ומשפחת יהודה אומרת: בזכות אחד מבני יהודה נולד מרדכי, שהרי מרדכי היה מצאצאיו של שמעי בן גרא, שהיה ראוי להיהרג ע"י דוד המלך, מאחר שמרד בו וקיללו, ורק בזכות שדוד המלך – בן לשבט יהודה, כבש את כעסו ולא הרג את שמעי – נולד מרדכי. (מסכת מגילה דף י"ב):

אֲשֶׁר הִגְלִתָּהּ עִם יְכַנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה
 נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל: (ו) וַיְהִי אִמּוֹן אֶת הַדָּסָה הַיָּא
 אֶסְתֵּר בֵּת דָּדוּ כִּי אֵינן לָהּ אָב וְאִם וְהִנְעֶרָה יִפֹּת
 תֵּאֵר וְשׁוֹבֵת מֵרְאָה וּבְמֹת אָבִיָּהּ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ
 מִרְדְּכָי לֹו לְבַת: (ח) וַיְהִי בְּהִשְׁמַע דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדַתּוּ
 וּבְהַקְבִּיץ נְעֻרוֹת רַבּוֹת אֶל שׁוֹשַׁן הַבִּירָה אֶל יַד הַגִּי

ויהי אומן את הדסה.

האם "אסתר" שמה או "הדסה" שמה? רבי אומר: שמה האמיתי אסתר, ונקרא שמה הדסה, על שם שהייתה צדקת, וצדיקים קרויים הדסים, כמו שנאמר: "והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה" (זכריה א. ח). ר' יהודה אמר: שמה האמיתי הדסה, ונקרא שמה אסתר, מלשון הסתר, שהסתירה את עמה ואת מולדתה. רבי נחמיה אומר: הדסה שמה, ונקראה אסתר, כיון שהיו עובדי האלילים קורים לה מרוב חשיבותה כשמו של הירח, הנקרא בלשונם "אסתהר". בן עזאי אומר: שמה האמיתי אסתר, ונקראה הדסה משום שלא היתה גבוהה ולא הייתה נמוכה, אלא בינונית כהדסה. רבי שמעון בן קרח אומר: אסתר ירקקת היתה, כצבע ההדס, וחוט של חסד משוך עליה. ועוד טעם: כשם שהדס ריחו טוב, כך היו מעשיה טובים. (מסכת מגילה דף יג.)

בת כמה היתה אסתר בעת שנלקחה לבית אחשוורוש?

רב אמר: בת ארבעים היתה, ושמואל אמר: בת שמונים היתה, וחכמים אומרים: בת שבעים וארבעה כמנין הדס"ה. (מדרש רבה בראשית ל"ט, י"ג) אסתר ברוב צניעותה החביאה את עצמה ולא ראה אותה אדם ארבע שנים משנת שלש למלכו, עד שנת שבע למלכותו. אמר לה הקב"ה: את מחביאה את עצמך – את ראוייה למלוך ושייעשה הנס על ידך.

ותִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל יַד הַנִּי שֹׁמֵר
 הַנְּשִׁים: (ט) וְתִיטֵב הַנְּעֶרָה בְּעֵינָיו וְהִשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו
 וַיְבַהֵל אֶת תְּמָרוּקִיָּה וְאֶת מְנוּתָה לָתֵת לָהּ וְאֶת
 שִׁבְעַת הַנְּעֶרֹת הָרְאיוֹת לָתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ
 וַיִּשְׁנֶה וְאֶת נְעֻרוֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנְּשִׁים: (י) לֹא
 הִגִּידָה אֶסְתֵּר אֶת עַמָּהּ וְאֶת מוֹלְדוֹתָהּ כִּי מְרַדְּכִי
 צִוָּה עָלֶיהָ אֲשֶׁר לֹא תִגִּיד: (יא) וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם
 מְרַדְּכִי מִתְהַלֵּךְ לְפָנָיו חֹצֵר בֵּית הַנְּשִׁים לְדַעַת אֶת
 שְׁלוֹם אֶסְתֵּר וּמָה יַעֲשֶׂה בָּהּ: (יב) וּבְהִגִּיעַ תּוֹר נְעֶרָה
 וַנְּעֶרָה לָּבּוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוּשׁ מִקֵּץ הַיּוֹת לָהּ
 כָּדַת הַנְּשִׁים שָׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי בֶן יִמְלֹאוּ יְמֵי
 מְרוּקִיָּהן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים
 בְּבִשְׂמִים וּבִתְמָרוּקֵי הַנְּשִׁים: (יג) וּבִזְהַר הַנְּעֶרָה בָּאָה
 אֶל הַמֶּלֶךְ אֶת כָּל אֲשֶׁר תִּאֶמַר יִנְתֵּן לָהּ לָבוֹא עִמָּהּ
 מִבֵּית הַנְּשִׁים עַד בֵּית הַמֶּלֶךְ: (יד) בְּעָרֵב הָיָא בָּאָה
 וּבְבֹקֶר הָיָא שָׁבָה אֶל בֵּית הַנְּשִׁים שְׁנֵי אֶל יַד
 שַׁעֲשָׁנוּ סָרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַפִּילִגְנָשִׁים לֹא תָבוֹא

עוד אל המלך כי אם הפיץ בַּהּ המלך וּנְקָרָאָה
 בְּשֵׁם: (טו) וּבְהִגִּיעַ תֵּר אֶסְתֵּר בַּת אַבִּיחַיִל דָּד
 מְרֻדְכֵי אֲשֶׁר לָקַח לוֹ לְבַת לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לֹא
 בְּקִשָּׁה דָּבָר כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר יֹאמֶר הִגִּי סְרִיס
 הַמֶּלֶךְ שִׁמְר הַנְּשִׁים וַתְּהִי אֶסְתֵּר נִשְׂאֵת חֵן בְּעֵינֵי
 כָּל רְאִיָּה: (טז) וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ
 אֶל בֵּית מְלָכוֹתוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֵשִׂירִי הוּא חֹדֶשׁ טִבֵּת
 בְּשָׁנַת שֶׁבַע לְמְלָכוֹתוֹ: (יז) וַיֵּאָהֵב הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר
 מִכָּל הַנְּשִׁים וַתִּשָּׂא חֵן וַחֲסֹד לְפָנָיו מִכָּל הַבָּתוּלוֹת
 וַיֵּשֶׁם כֶּתֶר מְלָכוֹת בְּרֵאשִׁיָּה וַיְמַלִּיכָהּ תַּחַת וְשָׂתִי:
 (יח) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתֵּה גָדוֹל לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו אֵת

לא בקשה דבר.

אסתר לא רצתה תכשיטים ולא תמרוקים ולא כל דבר אחר. כשראה זאת הגא, פחד מאד שמא יהרגהו המלך, על שהוא מזניח את אסתר ואינו מספק לה את צרכיה. חשב הגא שאסתר אינה לוקחת לעצמה מהתמרוקים, בגלל שהיא מפונקת יותר מכל הנשים והיא צריכה תמרוקים ומעדנים מיוחדים. מיד – "ויבהל את תמרוקיה ואת מנותיה" והביא לה תכשיטים ומאכלים משלחנו של המלך! ועוד הוסיף לה את שבע הנערות מבית המלך, ונתן לה יותר מכל הנשים, ומתנות רבות נתן לה. אף על פי כן – לא טעמה כלום ממאכליו של המלך, אלא משלה. ואמרו חז"ל שהיתה אוכלת רק זרעונים. (ילקוט"ש ב, תתרי"ג)

מִשְׁתָּה אֶסְתֵּר וְהִנָּחָה לְמַדְיָנוֹת עָשָׂה וַיִּתֵּן מִשְׁאֵת
 כִּיד הַמֶּלֶךְ: (יט) וּבְהִקְבֹּץ בְּתוֹלוֹת שְׁנִית וּמְרַדְכֵי
 יֵשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ: (כ) אִין אֶסְתֵּר מִגִּדַת מוֹלְדָתָהּ
 וְאֵת עַמָּהּ בְּאִשֶּׁר צְוָה עָלֶיהָ מְרַדְכֵי וְאֵת מֵאִמֶּר
 מְרַדְכֵי אֶסְתֵּר עָשָׂה כְּאִשֶּׁר הִיָּתָה בְּאִמְנָה אֶתּוֹ: ס
 (כא) בְּיָמִים הָהֵם וּמְרַדְכֵי יֵשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קֶצֶף
 בְּגַתָּן וְתַרְשֵׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֶּפֶר
 וַיִּבְקְשׂוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרֹשׁ: (כב) וַיִּוָּדַע

למה קצפו בגתן ותרש?

אמר רבי לוי: משום שכשנכנסה אסתר למלכות אמרה לאחשורוש: מדוע אינך ממנה יועץ יהודי, כשם שהיו המלכים הראשונים עושים שהיו מושיבים אדם צדיק יהודי יושב בשער המלך? נבוכדנאצר, למשל, הושיב את דניאל על פתחו כדי להיוועץ בו, ואם כך – ראוי שגם אתה תנהג כך. אמר לה אחשורוש: האם את מכירה יהודי הראוי לכך? אמרה לו: יש כאן אדם כשר וצדיק ושמו מרדכי. קיבל אחשורוש את דבריה, ומינה את מרדכי במקום בגתן ותרש שהיו עומדים בשער. מאחר שהעבירים המלך מתפקידם, קצפו ואמרו: כעת נלך ונהרגו בהחבא ואז יאמרו כולם: כשבגתן ותרש שמרו את המלך לא קרו דברים כאלו, עבשיו שהעמיד שם יהודי – נהרג. (ילקוט"ש ב, תתנ"ג)

הַדָּבָר לְמַרְדֵּכִי וַיַּגִּד לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר
 אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּשֵׁם מַרְדֵּכִי: (כג) וַיִּבְקֶשׁ הַדָּבָר
 וַיִּמְצֵא וַיִּתְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל עֵץ וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר דְּבָרֵי
 הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: פ

ג(א) אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדַּל הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ
 אֶת הַמֶּזֶן בֶּן הַמְּדֵתָא הָאֲנָגִי וַיִּנְשְׂאֵהוּ וַיִּשֶׂם אֶת

מהיכן נודע הדבר למרדכי?

א"ר חייא בר אבא בשם ר' יוחנן: בגתן ותרש שני טרסיים הם, ודיברו בינם לבין עצמם בלשון טרסי, והיו אומרים זה לזה: בוא ונטיל לו ארס בספל, כדי שימות, והם לא ידעו שמרדכי היה מיושבי לשכת הגזית, וידע שבעים לשון. ויש אומרים שהדבר נודע לו ברוח הקודש. (מסכת מגילה דף י"ג:)

אחר הדברים האלה.

מה הפירוש "אחר הדברים האלה". האם יש קשר בין הפרקים הקודמים לפרקים הבאים? אמר רבא: "אחר הדברים האלה" – אחר שברא הקדוש ברוך הוא רפואה למכה, שמרדכי יזכר לטובה בספר הזכרונות וע"י כך תתגלגל הישועה, רק אז החלה הפורענות – "גידל המלך את המן". וכמו שאמר ריש לקיש: "אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה, שנאמר: כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים (הושע ז), אבל אומות העולם, קודם מכה אותם הקב"ה, ורק אחר כך בורא להם רפואה, שנאמר: ונגף ה' את מצרים נגף ורפוא. (ישעיהו י"ט) – קודם נוגף ואח"כ מרפא. (מסכת מגילה דף י"ג:)

כִּסְאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אֵתָּו: (ב) וְכָל עַבְדֵי
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֶמֶן
כִּי כֵן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמְרַדְכֵי לֹא יִכְרַע וְלֹא
יִשְׁתַּחֲוֶה: (ג) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר
הַמֶּלֶךְ לְמְרַדְכֵי מִדּוּעַ אֶתָּה עוֹבֵר אֶת מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ:

גדל המלך אחשורוש את המן.

מדוע גידל אחשורוש את המן? אמר רבי לוי משל למה הדבר דומה לאדם פשוט שקילל את בנו של המלך, כעס עליו המלך ורצה להרגו, אולם אז עצר המלך בעד עצמו ואמר: אם אהרוג אותו, ילגלגו עלי כולם ויאמרו: "המלך הרג איש פשוט", מה עשה המלך? הלך ומינה אותו לשר חשוב, ואחר כך עשה אותו הגמון, ואחר כך אמר: הגיע הזמן להיפרע ממנו! טלו את ראשו! והנמשל: כך אמר הקב"ה: אילו נהרג המן בשעה שהפריע לחדש את בנין בית המקדש, מי ידע על כך? לכך נתגדל כדי שידעו כולם מי הוא המן, ואח"כ נהרג. ועל זה אומר הכתוב: "בפרוח רשעים כמו עשב... להשמדם עדי עד" (תהלים צ"ב ח). (מדרש רבה ז, ב)

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה

אמרו לו למרדכי: מדוע הנך ממרה את פיו של המלך ובכך אתה מעמידנו בסכנת מות? אמר להם מרדכי: כיון שאני יהודי, ואיני יכול לכרוע לו. אמרו לו: והרי אבותיך השתחוו לאבותיו, שנאמר בפרשת וישלח, בעת שהשתחוה יעקב לעשו – "וישתחו ארצה שבע פעמים", וא"כ גם אתה יכול לכרוע! אמר להם מרדכי: סבי, בנימין, עדיין לא נולד אז ולא השתחוה, וכשם שלא כרע בנימין, כך אני אינני כורע ואינני משתחוה. (ילקו"ש ג, תתרג"ד)

(ד) וַיְהִי כַּאֲמָרָם אֱלֹוֵי יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֱלֹוֵהֶם
וַיִּגִּידוּ לְהֶמֶן לְרֹאוֹת הַיַּעֲמָדוֹ דְּבַרֵי מְרַדְּכִי כִּי הִגִּיד
לָהֶם אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי: (ה) וַיֵּרָא הֶמֶן כִּי אִין מְרַדְּכִי
כִּרַע וּבְשֵׁת־תְּהוֹה לוֹ וַיִּמָּלֵא הֶמֶן חֲמָה: (ו) וַיִּבּוּ בְּעֵינָיו
לְשַׁלַּח יָד בְּמְרַדְּכִי לְבַדּוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֵת עַם
מְרַדְּכִי וַיִּבְקֶשׁ הֶמֶן לְהַשְׁמִיד אֵת כָּל הַיְּהוּדִים
אֲשֶׁר בְּכָל מְלָכוֹת אַחַשְׁוֵרוּשׁ עִם מְרַדְּכִי: (ז) בַּחֲדָשׁ

ויהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם.

אמר רבי יוחנן בשם רבי בנימין: בניה של רחל, היו שווים בנסינום ובגדולתם. אצל יוסף נאמר: "ויהי כדברה אל יוסף יום יום" (כאשר אשת פוטיפר רצתה להכשילו בעבירה) ואח"כ נאמר: "ולא שמע אליה". כמו כן אצל מרדכי נאמר: "ויהי כאמרם אליו יום ויום". ואח"כ נאמר: "ולא שמע אליהם". אף גדולתם שווה. אצל יוסף נאמר: "ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו", ואצל מרדכי נאמר: "ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי". אצל יוסף נאמר: "וישם רביד הזהב על צוארו", ואצל מרדכי נאמר "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן". אצל יוסף נאמר: "וירכב אותו במרכבת המשנה", וכן אצל מרדכי: "והרכיבהו על הסוס". (ילקוט"ש ג, תתרי"ד)

ויבקש המן להשמיד את כל היהודים

משלו חכמים משל: עוף בנה קן על שפת הים, יום אחד עלה גל גדול מן הים ושטף את קנו. רתח העוף על הים ואמר: איני זו מכאן עד שאהפוך את הים ליבשה, ואת היבשה לים. אמר ועשה, נטל העוף מלא פיו מים מן הים ושפכם ליבשה, אחר כך נטל עפר מן היבשה והשליך לים... בעודו עוסק

הָרֵאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִסָּן בְּשָׁנַת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה לְמַלְךְ אַחֲשֵׁירוּשׁ הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל לְפָנַי הַמֶּן

במשימתו, בא חבירו – עמד לו על גביו ואמר לו: שוטה חסר מזל! האם נראה לך שתוכל ליישב את הים? כך אמר הקב"ה להמן הרשע: "שוטה שבעולם! אפילו אני אמרתי להשמידם כביכול ולא יכלתי, שנאמר "ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית"(תהלים ק"ו), ואתה רוצה להשמיד להרוג ולאבד? "נשבע אני", הוסיף הקב"ה, "ראשך יוסר במקום ראשיהם! הם ינצלו, ואתה תיתלה". (ילקו"ש ג, תתרנ"ד)

מיום ליום ומחודש לחודש

המן הפיל בתחילה פור לפי ימים, כדי לדעת באיזה יום כדאי לו להרוג את עם ישראל, כמו שנאמר "מיום ליום", אולם שרי מעלה הממונים על הימים לא הניחו לו, כדלהלן:

הפיל פור על יום אחד בשבת. עמד שרו לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע! בי נבראו שמים וארץ ואמרת "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת" (ירמיה ל"ג) והנה עם ישראל מקיימים שתי בריתות: ברית שבת וברית מילה, האם תתן לרשע זה לאבדם? טוב יותר שתעקור שמים וארץ תחלה ואח"כ תכלה אותם.

הפיל פור ליום שני בשבת. עמד שרו לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע! ביום שני הבלדת בין מים העליונים למים התחתונים, וכן ישראל מובדלים הם מן האומות כמו שכתוב: "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא כ') האם תתן לרשע זה לאבדם? טוב יותר שתהפוך עליונים ותחתונים ואחר כך תכלה אותם.

הפיל פור ליום שלישי. עמד שרו לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע! יום שלישי בו נבראו זרעים וישראל מפרישין מהם תרומות ומעשרות בו גם נבראו

מגילת אסתר

האילנות שעם ישראל מקלסין לפניך בהן בחג הסוכות כמו שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו'" (ויקרא כ"ג). ביום שלישי גם נקוו המים לים ולישראל נגזר שנים עשר גזרים בים, ועכשיו אם ישראל יאבדו מן העולם, כיצד נתקיים אנו?

הפיל פור ליום רביעי. עמד שרו לפני הקב"ה ואמר לפניו: רבש"ע! יום רביעי בו נבראו המאורות כדי להאיר ישראל, ככתוב: "והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך" (ישעיה ס') ובו נבראו הכוכבים – ובניך נמשלו לכוכבים, אם תאבדם, כיצד נתקיים אנו?

הפיל פור ליום חמישי. עמד שרו לפני הקב"ה ואמר לפניו: רבש"ע! ביום חמישי נבראו עופות ובהמות ומהם צוית להקריב קרבנות, ובהם אתה מכפר ומתרצה לבריות, אם עם ישראל בטלים, מי מקריב קרבן?

הפיל פור ליום שישי. עמד שרו לפני הקב"ה ואמר לפניו: רבש"ע! ביום שישי נברא אדם הראשון וקראת לבניך בשמו כמו שכתוב: "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם" (יחזקאל ל"ד). אם אתה מבקש לעקור את עם ישראל, עקור תחילה את כל האדם ואחר כך ישלוט בהם המן.

הפיל פור ליום שבת. עמד שרו לפני הקב"ה ואמר לפניו: רבש"ע! יום שבת בו נגמרו ונשתכללו כל מעשיך כמו שכתוב: "ויכל אלהים ביום השביעי" (בראשית ב') וכן כתוב: "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם" (שמות ל"א) ואם אתה מבקש לעקור את עם ישראל, עקור את השבת ובטל אותה ואח"כ תכלה אותם.

כיון שראה אותו רשע שאין הגורל נופל בו לימים, ניסה לעשות גורל לחדשים, כמו שכתוב "ומחדש לחדש".

מגילת אסתר

התחיל בחדש ניסן – ועלתה בו זכות פסח. לאייר – עלתה זכות פסח קטן וזכות המן שניתן לישראל בחמשה עשר באייר. בסיון – עלתה זכות התורה שניתנה בסיון, בתמוז – עלתה זכות כיבוש הארץ, שאז נכבשו יריחו והעי, ואז נכנס פחד גדול בלבם של מלכי האמורי. ועוד סיבה שבגללה לא עלה הגורל בתמוז ואב, כיון שאמרו חודשים אלו לפני הקב"ה: רבש"ע! דיינו בצרות שאירעו בנו לבניך, חמשה צרות בתמוז וחמשה צרות באב. לחדש אלול – עלתה זכות השלמת חומת ירושלים שבו נשלמה. וגם זכות מעשר בהמה, כפי שמופיע במשנה: "באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה", לחדש תשרי – עלתה זכות שופר, יום כפור, סוכות ושמיני עצרת. לחדש מרחשון – עלתה זכות שרה אמנו שבו מתה. לחדש כסלו – זכות חנוכה שעתידי להיות בו ניסים, לחדש טבת עלתה זכות שבו הבדיל עזרא מעם ישראל את כל הנשים הנכריות שנשאו בהיותם בגלות, לחדש שבט – עלתה זכות אנשי כנסת הגדולה, שבעשרים ושלשה שבט נתקבצו בו כל ישראל על ענין פילגש בגבעה ועל ענין צלם מיכה.

הפיל פור על חדש אדר – ולא מצא בו שום זכות. התחיל הרשע לשמוח ואמר לעצמו: בחדש זה אין לישראל שום זכות!

עדיין לא בטח בעצמו, חזר ובדק את החדשים לפי המזלות, בדק את מזל טלה, מצא בו זכות פסח. שור – זכות יוסף שנקרא שור, וזכות הקרבנות שנאמר בהם: שור או כשב או עז כי יולד" (ויקרא כב). מזל תאומים – מצא בו זכות פרץ וזרח שהיו תאומים ומהם נולד מלך המשיח. מזל אריה – מצא בו זכות דניאל שהיה משבט יהודה הנקרא אריה. מזל בתולה – מצא בו זכות חנניה מישראל ועזריה שהן דומין לבתולה שלא ידעה איש זולתי בעלה, כך הם לא שינו אלוקיהם ודתם והחזיקו ביהודתם. מזל מאזניים – מצא בו זכות איוב, שנאמר בו: "לו שקול ישקל כעסי" (איוב ו). מזל עקרב – מצא בו זכות יחזקאל, שנאמר בו: ואל עקרבים אתה יושב (יחזקאל ב). מזל קשת – מצא בו זכות יוסף שנאמר בו ותשב באיתן קשתו (בראשית מט). מזל גדי – מצא בו

מִיּוֹם לַיּוֹם וּמִחֻדְשׁ לְחֻדְשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא חֻדְשׁ
 אֲדָר: ס (ח) וַיֹּאמֶר הֶמֶן לְמֶלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ יִשְׁנוּ עִם
 אֶחָד מִפְּזָר וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מְדִינֹת

זכות יעקב שנאמר בו: ואת עורות גדיי העזים (בראשית כ"ז). מזל דלי – מצא בו
 זכות משה שנאמר בו וגם דלה דלה לנו (שמות ב').

בא לו מזל דגים שהוא בחדש אדר ולא נמצא בו שום זכות. שמח מיד המן
 ואמר: אדר אין לו זכות, ומזלו אין לו זכות, ולא עוד אלא שבאדר מת משה
 רבן, והוא לא ידע שבאדר מת משה ובאדר נולד משה.

עוד אמר המן: כשם שהדגים בולעים האחד את חברו, כך אני בולע אותם.
 אמר לו הקב"ה: רשע! דגים – לפעמים נבלעים ולפעמים בולעים עכשיו
 אתה תבלע ע"י הבולעים! אמר רבי חנן: על זה נאמר: ונהפוך הוא אשר
 ישלטו היהודים המה בשונאיהם. (מדרש רבה ז, י"א)

ישנו עם אחד

אמר לו המן לאחשורוש: ליהודים יש שיניים גדולות! כלומר – רעבתנים הם,
 שאוכלים ושותים ואומרים "עונג שבת" "עונג יום טוב" ומרוב אכילותיהם
 הם מבזבזים לעולם את מזונו! פעם בשבעה ימים – שבת, פעם בשלושים יום
 – ראש חודש, בניסן – פסח, בסיון – עצרת, בתשרי – ראש השנה, יום כיפור
 וחג הסוכות. נמצא שרוב ימות השנה הם חוגגים!. אמר לו אחשורוש: מה
 בכך? כך הם מצווים בתורתם. אמר לו המן: אילו היו משמרים את מועדיהם
 וגם את מועדינו, יפה היו עושים. אבל ברוב חוצפתם הם מבזים את מועדיך,
 ואת דתי המלך אינם עושים שאין משמרים לא את החג הנקרא "קלנדס"
 ולא את "סטרגליא". באותה שעה אמר הקב"ה להמן: רשע! אתה מפיל עין
 רעה במועדיהם? עונשך יהיה שאני מפילך לפניהם והם יוסיפו להם מועד
 אחד לרגל מפלתך! (מדרש רבה ז, י"ב)

מְלִכוּתְךָ וְדַתִּיהֶם שְׁנוֹת מְכַל עִם וְאֵת דְּתֵי הַמֶּלֶךְ
אֵינָם עֹשִׂים וְלַמֶּלֶךְ אֵין שׁוּה לְהַנִּיחָם: (ט) אִם עַל
הַמֶּלֶךְ טוֹב יִכְתֹּב לְאַבְדָּם וְעֵשְׂרֵת אֲלָפִים כֶּכֶר

ולמלך אין שוה להניחם.

כל מזה שהיה הזמן מקטרג את ישראל מלמטה היה המלאך מיכאל מלמד עליהם סניגוריה מלמעלה. אמר מיכאל: רבש"ע! אין הזמן מקטרג על בניך לא על שעבדו עבודת כוכבים, ולא על שגילו עריות, ולא על שפיכות דמים, אלא על מה הם מתקטרגים? על שהן משמרים את דתך! נשבע לו הקב"ה ואמר: חייך, לא עזבתים ולא אעזבם, ככתוב: "כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול" (שמואל א' י"ב) ובין אם עם ישראל חייבים בין אם הם זכאים – כך אי אפשר להניחם. לפי שאי אפשר לעולם בלא ישראל. ועל זה נאמר: (שיר השירים ה') "אם יתן איש את כל הון ביתו בוז יבוז לו" – זה הזמן הרשע שנתן עשרת אלפים ככר כסף להשמיד את ישראל – בוז יבוז לו. (מדרש רבה ז, י"ב)

אם על המלך טוב יכתב לאבדם.

אמר ריש לקיש: בשעה שאמר הזמן הרשע לאחשורוש בא ונאבד את ישראל מן העולם, אמר לו אחשורוש: לא תוכל! כיון שאלוקיהם אינו עוזב אותם לעולם! בא וראה מה עשה ה' למלכים הראשונים שהיו לפנינו, שהיו מלכים גיבורים וחזקים יותר מאיתנו, וכל מי שבא לאבדם מן העולם או שיעץ לאבדם – סופו היה שאבד הוא עצמו מן העולם ונעשה למשל ולשנינה לכל העולם. ואילו אנחנו, שאין אנו גדולים כמו המלכים שהיו לפנינו, על אחת כמה וכמה שסופנו יהיה רע ומר. הנח לך מלדבר שוב בנושא זה.

מגילת אסתר

אף על פי כן, היה המן הרשע מטריד את אחשוורוש בנושא זה כל שעה ושעה ומייעץ לו עצות רעות על ישראל. עד שיום אחד נענה לו אחשוורוש ואמר לו: הבה ונמלך בחכמים ובחרטומים ונשאל את דעתם.

מיד שלח המן וקבץ את כל חכמי אומות העולם. אמר להם אחשוורוש: האם רצונכם שנאבד אומה זו מן העולם? אמרו לו כולם בבת אחת: מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן? אם אתה מאבד את ישראל מן העולם, אין העולם מתקיים! שכן כל הגויים נקראו נכרים לפני הקב"ה, ורק ישראל נקראים קרובים ככתוב: לבני ישראל עם קרובו (תהלים קמ"ח), ולא עוד אלא שנקראו בנים, כמו שנאמר: בני בכורי ישראל (שמות ד'), וכן: בנים אתם לה' אלקיכם (דברים י"ד), והקב"ה נקרא קרוב לישראל כמו שכתוב: קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת (תהלים קמ"ה), ואין אומה קרובה להקב"ה אלא ישראל, שנאמר "כה' אלהינו בכל קראנו אליו" (דברים ד'), אדם שרוצה לשלוח יד בקרוביו ובבניו של הקב"ה לא יוכל להמלט מגזר דינו, כיון שהקב"ה שליט בעליונים ובתחתונים ונפש כל חי בידו להגביה ולהשפיל, להמית ולהחיות! לך התבונן במלכים הראשונים כמו פרעה וסנחריב שפשטו ידיהם בישראל, מה עלה בסופם?

פער המן את פיו בדברי כפירה ואמר: האלוקים שהטביע את פרעה בים ועשה לישראל את כל הנסים והגבורות ששמעתם עליהם – כבר זקן, ואינו יכול לעשות כלום! שכן כבר עלה נבוכדנצר והחריב ביתו ושרף את היכלו, והגלה את ישראל ופורץ בין האומות, והיכן כחו וגבורתו של הקב"ה? אלא ודאי שכבר הזקין ואין בו כח (רח"ל)

כיון שאמר להם כך, קבלו דבריו והסכימה דעתם לכלות את ישראל. מיד כתבו אגרות וחתמו. וכך כתבו באותן אגרות:

שלום לכם עד אין חקר! ידוע לכם שאדם אחד יש בינינו, ולא ממקומנו הוא, אלא מזרע המלוכה הוא ומזרעו של עמלק ומגדולי הדור הוא והמן שמו,

ובקש ממנו בקשה קטנה וקלה על עם אחד אשר יש בינינו, נבזה מכל העמים ודעתם גסה עליהם, חפצים ברעתנו וקללת המלך שגורה בפיהם, ומזי הקללה שמקללין אותנו? "ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו" (תהלים י"ט ז), ועוד אומרים "לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאומים" (תהלים קמ"ט ז) וכופרים במי שעשה להם טובה.

באו וראו מה עשו לאותו מלך עני ומסכן – פרעה. כשירדו למצרים קבלם פרעה בסבר פנים יפות, הושיבם במיטב הארץ, זן אותן בשני רעב והאכילם כל טוב שבארצו, ארמונות היו לו לבנות והם היו הבנאים שם. בסוף רימו אותו ואמרו לו: "לזבוח לאלקינו נלך דרך שלשת ימים ואח"כ נשוב. השאילנו נא כלי כסף וכלי זהב ושמלות". המצרים האמינו להם והשאילום כספם וזהבם וכל הבגדים הטובים שלהם. העמיסו רמאים אלו כל אחד כמה חמורים שלהם לאין מספר, עד שרוקנו את מצרים וברחו להם. כששמע פרעה שהם בורחים, הלך אחריהם להשיב את ממונו, מה עשו לו? היה בהם אדם אחד ושמו משה בן עמרם, ובכשפיו נטל מקל אחד ולחש עליו והכה בו את הים עד שהתייבש ונכנסו כולם ביבשה בתוך הים ועברו כולם, ואין אנו יודעים כיצד עברו, וכיצד יבשו המים. כיון שראה פרעה שהים יבש, נכנס אחריהם להחזיר את ממונו. איני יודע כיצד דחפוהו בתוך הים, אולם לבסוף טבע הוא וכל חילו בים, ולא זכרו הם את הטובה שעשה להם, הלא תשמעו שהם כפויי טובה!

ועוד מה עשו לעמלק אבי אבא, בשעה שבא עליהם למלחמה ברפידים, אותו משה, פרנס שלהם, היה לו תלמיד אחד יהושע בן נון שמו, והיה אכזרי עד מאד ולא היה לו רחמים אמר לו אותו משה: "בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק" (שמות י"ז ט) איני יודע אותן אנשים שבחר אם בעלי כשפים הם או אם גבורי מלחמה, מה עשה אותו משה? נטל מקל בידו ואיני יודע מה עשה בו, ומה לחש עליהם, אבל מיד רפו ידיהם ונפלו העמלקים.

באו על סיחון ועוג גבורי ארצנו, שאין כל בריה היתה יכולה לעמוד בפניהם ואיני יודע במה הרגום, באו עליהם מלכי מדין ואיני יודע במה הרגום, ועוד מה עשה תלמיד של אותו האיש משה? הכניס את ישראל לארץ כנען, ולא די שנטל את ארצם, אלא שהרג מהם שלשים ואחד מלכים, חילק את ארצם לישראל ולא חמל עליהן, ואותן שלא הרג – היו לו לעבדים.

באו עליהם סיסרא וצבאו, ואיני יודע מה עשו לו לנחל קישון שגרפם ושטפם והשליכם לים הגדול. שנאמר "נחל קישון גרפם" (שופטים ה').

היה להם מלך ראשון, שאול שמו, והלך ונלחם בארץ עמלק אבי אבא, והרג מהם מאה אלפים פרשים ביום אחד! וגם לא חמל על איש ועל אשה ולא על עולל ויונק ואיני יודע במה הרגם. ועוד מה עשה לאגג זקני שחמלו עליו תחלה, לסוף בא אדם מהם ושמו שמואל חתכו ונתן בשרו מאכל לעוף השמים כמו שכתוב: וישסף שמואל את אגג (שמואל א' ט"ו) ואיני יודע במה הרגו מיתה משונה כזאת שמעולם לא שמעתם.

אחר זאת היה להם מלך אחד דוד בן ישי שמו, והיה משחית ומכלה את כל הממלכות ולא היה חומל עליהם שנאמר "ואיש ואשה לא יחיה דוד" (שמואל א' כ"ז). ועמד אחריו שלמה בנו ובנה להן לישראל בית אחד וקרא לו "בית המקדש" ואיני יודע מה היה להם בתוכו. כשבאים למלחמה נכנסים הם בתוכו ומכשפים בתוכו, וכשהן יוצאים ממנו הורגים ומחריבים את העולם.

מרוב טובה שהיה להם, מרדו באלוקיהם והתישו כחו. כיון שהזקין אותו אלוקים שלהם, בא נבוכדנצר ושרף את אותו בית שלהם, והגלם מעל אדמתם והביאם בינינו, ועדיין לא שנו מעשיהם המכוערים, ואף על פי שהם בגלות בינינו – הם מלגלים עלינו, ועל אמונת האלילים שלנו.

עכשיו הסכמנו כולנו לדעה אחת לאבדם מן העולם, והפלנו גורלות באיזה זמן נוכל לכולותם, ונפל עליהם הגורל בחדש אדר בשלשה עשר בו. ועכשיו

מגילת אסתר

כשיגיעו אליכם האגרות הללו תהיו מזומנים לאותו היום, להשמיד להרוג את כל היהודים שביניכם מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, ולא תשאירו מהם שריד ופליט.

בשעה שנחתמו אותן האגרות ונתנו ביד המן, ויבא שמח הוא וכל בני חבורתו, וראו הם את מרדכי כשהוא הולך לפניהם. באותו זמן ראה מרדכי שלשה תינוקות שהיו באים מבית הספר, והחל לרוץ אחריהם. כשראה המן וכל חבורתו שמרדכי רץ אחרי התינוקות, הלכו גם הם אחרי מרדכי, כדי לשמוע מה ידבר איתם. כשהגיע מרדכי אל התינוקות, אמר לאחד מהם: "פסוק לי פסוקיך שלמדת בבית המדרש" אמר לו הילד: "אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא" (משלי ג), פתח השני ואמר: אני למדתי היום "עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עמנו אל" (ישעיה ח), פתח השלישי ואמר: ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט (שם מ"ו), כיון ששמע מרדכי כך, שחק והיה שמח שמחה גדולה.

אמר לו המן: מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו? אמר לו מרדכי: שמח אני בגלל הבשורות הטובות שבשרוני, שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו! מיד כעס המן הרשע ואמר: אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התינוקות!

אמר רבי יצחק נפחא: המן הרשע ערך תכנית מחוכמת כיצד להפיל את ישראל ברשתו, ושהקב"ה לא יבוא לעזרתם. אמר המן לאחשורוש: אלוקיהם של היהודים שונא מאד את מי שנוהג בחוסר צניעות. אי לכך, כדי שאלוקיהם יכעס עליהם וישנאם, העמד שם פרוצות ועשה להם משתה, וגזור עליהם שיבואו כולם למשתה. יבואו היהודים, יאכלו וישתו ויעשו כרצונם, וממילא יכעס עליהם ה' מאד.

כשראה זאת מרדכי, עמד והכריז: אל תלכו לאכול בסעודתו של אחשורוש, שהזמין אתכם רק כדי ללמד עליכם קטיגוריה, כדי שיהא לו פתחון לקטרג עליכם לפני הקב"ה! אולם, למרבה הצער, חלק גדול מעם ישראל לא שמעו לדברי מרדכי והלכו כולם לבית המשתה.

אמר רבי ישמעאל: שמונה עשר אלף וחמש מאות איש הלכו לבית המשתה ואכלו ושתו, השתכרו וחסאו, מיד עמד שטן והלשין עליהם לפני הקב"ה ואמר לפניו: רבונו של עולם! עד מתי תדבק באומה זו שהם מורדים בך? אם רצונך, אבד אומה זו מן העולם, כי אינם שבים בתשובה לפניך! אמר לו הקב"ה: תורה מה תהא עליה, מי ילמד בתורה? אמר לו השטן: רבש"ע! תסתפק במלאכים שבשמים שיעסקו בה.

הצליח השטן בדבריו, והסכים הקב"ה בדעתו למחות את ישראל. באותה שעה אמר הקב"ה: למה לי אומה שבשבילה הרביתי אותותי ומופתי נגד הקמים עליהם לרעה, ועתה מרדו בי והכעיסוני? כעת אקיים בהם את הפסוק: "אשבייתה מאנוש זכרם" (דברים ל"ב). מיד אמר הקב"ה לשטן: הבא לי מגילה ואכתוב עליה כלייה לעם ישראל. מיד הלך השטן והביא לו מגילה וכתב עליה כליה.

מיד יצאה התורה בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הקב"ה וגם מלאכי השרת צעקו לקול בכייתה, ואמרו לפניו: רבש"ע! אם ישראל נעקרים מן העולם, גם בנו אין צורך בעולם שנאמר: הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון (ישעיה ל"ג).

כיון ששמעו חמה ולבנה את גזר הדין הנורא, אספו נגהם, שנאמר: "אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם" (שם נ').

באותה שעה רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אל אברהם יצחק ויעקב ואל משה בן עמרם, ואמר להם: עד מתי אבות העולם רדומים בשינה ואי אתם

כֶּסֶף אֲשֶׁקוּל עַל יְדֵי עֵשִׂי הַמְּלָאכָה לְהָבִיא אֶל גְּנוּי
הַמְּלֶךְ: (י) וַיִּסֶר הַמְּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ
לְהֶמֶן בֶּן הַמְּדֵתָא הָאֲגָגִי צִרַר הַיְהוּדִים: (יא) וַיֹּאמֶר

משגיחים על הצרה שבניכם שרויים בה! מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים, ואתם עומדים מנגד ואינכם שמים את לבכם על זה? אמרו לו: מדוע נגזרה עליהם גזרה קשה זו? אמר להם: "מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשורוש ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם". אמרו לו אברהם יצחק ויעקב: אם הם עברו על דת הקב"ה, ונחתמה גזירתם, מה אנו יכולים לעשות?

חזר אליהו ואמר למשה: היכן אתה, רועה נאמן, כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזירתם לבלתי השחית שנאמר לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית (תהלים ק"ו), מה תענה על הצרה הזאת? אמר לו משה: "האם יש אדם כשר באותו הדור?" אמר לו אליהו: יש, ושמך מרדכי. אמר לו משה: לך והודיעו את הגזירה, כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה! אמר לו אליהו: רועה נאמן! כבר נכתבה בשמים אגרת כליה על ישראל! אמר לו משה: אם בטיט היא חתומה, תפלתנו נשמעת, ואם בדם נחתמה, אין לנו תקנה! אמר לו אליהו: בטיט היא חתומה, אמר לו משה רבינו: לך והודיע למרדכי! מיד הלך והודיע למרדכי, ועל זה נאמר: ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו. (מדרש רבה ז, י"ג)

ועשרת אלפים כבר כסף.

אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, וציה אותם על מצוות "מחצית השקל" שאותה מקיימים כבר באחד באדר. כפי שכתוב במשנה: "באחד באדר משמיעין על השקלים" (מסכת מגילה דף י"ג):

הַמֶּלֶךְ לְהֵמָּן הַכֶּסֶף נָתַן לָךְ וְהָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כַּטּוֹב כַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ: (יב) וַיִּקְרָאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּחֲדָשׁ

הכסף נתון לך.

ניבא אחשוורוש ולא ידע מזה ניבא: "הכסף" בגימטריא מאה וששים וחמשה בדיוק כמו הגמטריה של המלה "העץ". (ילקו"ש ג, תתרנ"ד)

והעם לעשות בו כטוב בעיניך.

אמר רבי אבא בר כהנא: משל אחשוורוש והמן, למה הדבר דומה? לשני שכנים שהיו להם שדות. לאחד הייתה תלולית עפר בתוך שדהו, ולאחד היה בור בתוך שדהו. היה בעל התלולית אומר תמיד בלבו: הייתי מוכן לשלם כסף, ובלבד שיהיה לי גם כן בור בחצרי, כדי שאוכל להכניס לתוכו את כל העפר שבתלולית, וע"י כך תהיה השדה ישרה. מנגד, היה בעל הבור אומר תמיד בלבו: הייתי מוכן לשלם כסף ובלבד שתהיה לי גם כן תלולית בחצרי, כדי שאוכל למלא בעפרה את הבור, וע"י כך תהיה השדה ישרה. לימים פגשו זה את זה, אמר בעל הבור לבעל התלולית: מכור לי את עפר התלולית! קפץ הלה על המציאה וענה לו: קח אותנו בחנם! הלוואי והלוואי.

כך קפץ אחשוורוש הרשע על ההזדמנות שנקרתה בפניו להשמיד את היהודים, ומיד אמר להמן "הכסף נתון לך, והעם לעשות בו כטוב בעיניך".

ועוד אמרו חכמים: אחשוורוש היה שונא את ישראל יותר מהמן, והראיה לכך – שהרי מנהגו של עולם, אדם שקנה חפץ ועדיין לא שילם עליו, נותן הוא למוכר משכון. אך המוכר לעולם אינו נותן משכון ללקוח. ואילו כאן, הסיר המלך – שהוא המוכר – את טבעתו מעל ידו, ויתנה להמן, מרוב להיטותו להשמיד להרוג ולאבד. (מסכת מגילה דף י"ד. וילקו"ש ג, תתרנ"ד)

הֲרֵאשׁוֹן בְּשִׁלוּשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ וַיִּכְתֹּב בְּכָל אֲשֶׁר
צִוָּה הַמֶּלֶךְ אֶל אַחֲשֵׁדְרָפְנִי הַמֶּלֶךְ וְאֶל הַפְּחוֹת אֲשֶׁר
עַל מְדִינָה וּמְדִינָה וְאֶל שָׂרֵי עַם וְעַם מְדִינָה וּמְדִינָה
בְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם כְּלִישׁוֹנוֹ בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ
נִכְתָּב וְנִחְתָּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ: (יג) וַנְּשַׁלְּחֵם סְפָרִים
בְּיַד הָרָצִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁמִיד לְהַרְג
וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים מִנְּעֵר וְעַד זָקֵן טָף וְנָשִׁים
בְּיוֹם אֶחָד בְּשִׁלוּשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא
חֹדֶשׁ אָדָר וּשְׁלָלָם לְבוֹז: (יד) פֶּתַח־שֶׁנֶן הַכְּתָב לְהַנְתִּין
דָּת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה גְלוּי לְכָל הָעַמִּים לְהִיּוֹת
עֲתִידִים לְיוֹם הַזֶּה: (טו) הָרָצִים יֵצְאוּ דְחוּפִים בְּדַבַּר

להיות עתידים ליום הזה.

אמר רבי לוי: אומות העולם – נבואתם שתומה, רק "להיות עתידים" ואינם יודעים למה לחכות, אם להיהרג או להרוג. משל לאדם שהיה מהלך בדרך ארוכה, ומחמת טורח הדרך נפצעו רגליו, אמר האיש בלבו: הלואי שיהיה לי כאן חמור! בדיוק באותו זמן עבר שם שר רומי, שילדה אתונו חמור קטן. ומכיון שהחמור הקטן לא יכול עדיין לצעוד על רגליו, פקד השר על האיש שירכיב את החמור על כתפיו! אמר האיש: אמנם תפילתי נשמעה, אך אני לא שאלתי כהוגן, כיון שהייתי צריך לפרט בתפילתי שאני רוצה חמור כדי לרכב עליו, ולא שירכב עלי... כך היא נבואתם של אומות העולם: "להיות

הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה בְּשׁוֹשַׁן הַבִּיָּרָה וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן
 יָשְׁבוּ לְשִׁתּוֹת וְהָעִיר שׁוֹשַׁן נְבוּכָה: פ
 ד. (א) וּמְרַדְּכֵי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וַיִּקְרַע
 מְרַדְּכֵי אֶת בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ שֵׁק וְאָפֶר וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ
 הָעִיר וַיִּזְעַק זַעֲקָה גְּדֹלָה וּמָרָה: (ב) וַיָּבֹאוּ עַד לִפְנֵי
 שַׁעַר הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבוֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּלִבּוֹשׁ
 שֵׁק: (ג) וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר
 הַמֶּלֶךְ וּדְתוֹ מִגֵּיעַ אֵבֶל גְּדוֹל לְיִהוּדִים וְצוּם וּבְכֵי
 וּמִסְפַּד שֵׁק וְאָפֶר יַצַּע לְרַבִּים: (ד) וַתְּבוֹאֲנָה נְעוּרוֹת
 אֶסְתֵּר וְסַרְיִסְיָהּ וַיִּגִּידוּ לָהּ וַתִּתְחַלְחַל הַמַּלְכָּה מְאֹד
 וַתִּשְׁלַח בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת מְרַדְּכֵי וּלְהַסִּיר שֵׁקוֹ

עתידים ליום הזה" ואינם יודעים אם להרוג או להיהרג, אבל ישראל –
 נבואתם מפורשת: "להיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאויביהם.
 (מדרש רבה ז, י"ט)

והעיר שושן נבוכה

כאשר היה אחד מישראל יוצא לשוק ומבקש לקנות בשר או אגודה
 של ירק, היה הפרסי מלגלג עליו ואומר לו: "מחר אני הורג אותך ומבזבז את
 ממוןך!" ועל זה אומר הכתוב: "והעיר שושן נבוכה". (מדרש רבה ז, ב)

מֵעַלְיוֹ וְלֹא קָבַל: (ה) וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לְהִתְדָּף מִסְרִיִּים
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הָעֵמִיד לְפָנֶיהָ וַתַּצְוֶהוּ עַל מְרֹדְכַי
לְדַעַת מַה זֶה וְעַל מַה זֶה: (ו) וַיֵּצֵא הַתֵּדָף אֶל מְרֹדְכַי
אֶל רְחוֹב הָעִיר אֲשֶׁר לְפָנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ: (ז) וַיַּגֵּד לוֹ
מְרֹדְכַי אֵת כֹּל אֲשֶׁר קָרְהוּ וְאֵת פְּרִשְׁת הַכֶּסֶף

והתקרא אסתר להתך.

אמרו החכמים שבארץ ישראל: התך זה דניאל, ולפי שחתכוהו מגדולתו נקרא התך – מלשון "חתך". ויש אומרים שנקרא כך כיון שכל ענייני המלכות נחתכו על פיו. (מסכת מגילה דף ט"ו.)

לדעת מה זה ועל מה זה.

אמרה אסתר להתך: לך אמור למרדכי שמימיהם של ישראל לא נגזרה עליהם צרה כזאת. שמא כפרו ישראל ב"זה קלי ואנוהו"? או שמא כפרו בלוחות שכתוב בהם "מזה ומזה הם כתובים"? (מסכת מגילה דף ט"ו.)

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו.

אמר להתך: לך אמור לאסתר: בן בנו של "קרהו" בא להלחם בנו. המן זה הוא נכדו של עמלק שנאמר עליו "אשר קרך בדרך".

ועוד פירשו חכמים: מרדכי אמר להתך את אשר קרהו בחלום שחלם, בשנה השנית למלך אחשורוש. וירא מרדכי בחלומו, והנה רעש גדול וחוק ובהלה על הארץ ופחד ורעד לכל יושביה, והנה שני תנינים גדולים ויריעו זה לקראת זה ויערכו מלחמה וינוסו לקולם כל גויי הארץ, והנה ביניהם גוי אחד קטן. ויקומו כל הגויים על הגוי הקטן לאבד זכרו מעל הארץ. ויהי היום ההוא חושך לכל העולם ויכאב לגוי הקטן מאד ויזעק אל ה', והתנינים

אֲשֶׁר אָמַר הַמֶּן לְשָׂקוֹל עַל גְּנֹזֵי הַמֶּלֶךְ בִּיהוּדִים
 לְאַבְדָּם: (ח) וְאֵת פֶּתֶשֶׁן כָּתַב הֵדֵת אֲשֶׁר נָתַן
 בְּשׁוֹשָׁן לְהַשְׁמִידם נָתַן לוֹ לְהִרְאוֹת אֶת אֶסְתֵּר
 וּלְהַגִּיד לָהּ וּלְצִוּוֹת עָלֶיהָ לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֵּן
 לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו עַל עַמָּהּ: (ט) וַיְבֹא הֵתֵךְ וַיִּגַּד
 לְאַסְתֵּר אֵת דְּבָרֵי מְרֹדֵכִי: (י) וּתְאֹמֶר אֶסְתֵּר לְהֵתֵךְ
 וּתְצַוֶּהוּ אֶל מְרֹדֵכִי: (יא) כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם
 מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ יוֹדְעִים אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
 יָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הַחֲצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא

נלחמים באכזריות וחמה ואין מפריד ביניהם. וירא מרדכי והנה מעין מים
 אחד קטן עבר בין שני התנינים האלה ויפריד ביניהם מן המלחמה. והמעין
 הלך וגבר ויהי לנחל שוטף כשטף ים הגדול, והולך ושוטף בכל הארץ. וירא
 מרדכי והנה זרחה השמש לכל הארץ ויאור העולם. או אז התרומם הגוי
 הקטן, והתנינים הגבוהים הושפלו, ויהי שלום ואמת בכל הארץ.

מאותו יום שחלם מרדכי את חלומו, המתין לראות למה ירמוז החלום,
 וכעת שקם המן להרוג את עם ישראל, שלח מרדכי לאסתר: הנה מתקיים
 החלום אשר ספרתי לך בימי נעורייך, ועתה קומי ובקשי רחמים מאת הקב"ה
 ובואי לפני המלך והתחנני על עמך ועל מולדתך. (מדרש רבה אסתר ח, ה)

יִקְרָא אֶחָת דָּתוֹ לְהַמִּית לְבַד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ
הַמֶּלֶךְ אֶת שְׂרָבִיט הַזֶּהָב וְחָיָה וְאֲנִי לֹא נִקְרָאתִי
לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם: (יב) וַיִּגִּדּוּ
לְמֶרְדֳּכָי אֶת דְּבָרֵי אֶסְתֵּר: פ (יג) וַיֹּאמֶר מֶרְדֳּכָי
לְהָשִׁיב אֶל אֶסְתֵּר אֵל תְּדַמֵּי בְּנַפְשֶׁךָ לְהַמְלִיט בַּיִת
הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַיְּהוּדִים: (יד) כִּי אִם הִחַרְשׁ תִּחְרִישִׁי
בַּעֲת הַזֹּאת רוּחַ וְהִצְלָה יַעֲמֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם
אַחַר וְאֶת וּבֵית אָבִיךָ תֵּאבְדוּ וּמִי יוֹדֵעַ אִם לָעֵת
כָּזוֹת הִנְעֵתָ לְמַלְכוּת: (טו) וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהָשִׁיב
אֶל מֶרְדֳּכָי: (טז) לֵךְ כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים

ויגידו למרדכי

ולהיכן נעלם התך? יש אומרים, שכשראה המן את התך נכנס ויוצא ומעביר מסרים ממרדכי לאסתר, בעט בו והרגו, ולפיכך אינו מוזכר עוד, ומכאן ואילך היו מרדכי ואסתר מדברים ביניהם ברוח הקודש. (ילקו"ש ד, תתרי"ז)

ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי.

אמרה אסתר למרדכי: לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו בשלשת הימים הקרובים, שהם י"ג וי"ד וט"ו בניסן.

שלח לה מרדכי: והרי ט"ו בניסן הוא יום ראשון של פסח, וכיצד נתענה בו? אמרה לו אסתר: זקן שבישראל! אם יהרגו כל היהודים, למה צריך פסח?

מגילת אסתר

מיד שמע מרדכי והודה לדבריה, ועל זה נאמר: "ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר" – שהעביר יום טוב של פסח בתענית.

ועל אותה צרה התפלל מרדכי אל ה' ואמר: "גלוי וידוע לפני כסא כבודך אדון העולמים, כי לא מגבהות לב ומרום עין עשיתי אשר לא השתחויתי להמן, כי אם מיראתך פעלתי זאת לבלתי השתחוות לו, כי יראתי מפניך לבלתי תת כבודך לבשר ודם, ולא רציתי להשתחוות לזולתך, כי מי אני אשר לא אשתחוה להמן. על תשועת עמך ישראל – לוחך הייתי מנעל רגליו. ועתה אלוקינו, הצילנו נא מידו, ויפול בשחת אשר כרה, וילכד ברשת אשר טמן לרגלי חסידיך, וידע המרגיז הזה כי לא שכחת ההבטחה שהבטחתנו "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכולתם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלוקיהם".

מה עשה מרדכי? קיבץ את הילדים, מנע מהם לחם ומים, הלבישם שק והושיבם באפר. והיו צועקים ובוכים ועוסקים בתורה.

בעת ההיא הייתה אסתר נפחדת מאד מפני הרעה אשר צמחה בישראל, ותפשוט בגדי מלכותה ואת תפארתה, ותלבש שק ותפרע שער ראשה, ותמלא אותו עפר ואפר, ותענה נפשה בצום, ותפול על פניה לפני ה', ותתפלל ותאמר:

"ה' אלוקי ישראל, אשר משלת מימי קדם, ובראת את העולם. עזור נא לאמתך, אשר נשארתי יתומה בלי אב ואם, ומשולה לענייה שואלת מבית לבית, כן אנכי שואלת רחמיך מחלון לחלון בבית אחשוורוש. ועתה ה', הצליחה נא לאמתך הענייה הזאת והצילה את צאן מרעיתך מן האויבים האלו אשר קמו עלינו כי אין לך מעצור להושיע ברב או במעט, ואתה אבי יתומים עמוד נא לימין היתומה הזאת אשר בחסדך בטחה, ותנה אותי לרחמים לפני האיש הזה, כי יראתיו. והשפילהו לפני, כי אתה משפיל גאים". (מדרש רבה ה, ז)

מגילת אסתר

הַנְּמַצְאִים בְּשׁוֹשָׁן וְצוּמוֹ עָלַי וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל
תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם גַּם אֲנִי וְנַעֲרֹתַי
אֲצוּם בֵּין וּבֵכֵן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כִדָּת
וְכֹאֲשֶׁר אֲבִדְתִּי אֲבִדְתִּי: (יז) וַיַּעֲבֵר מָרְדֳּכָי וַיַּעֲשֶׂה
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּתָה עָלָיו אֶסְתֵּר: ס

ה (א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מְלָכוּת
וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בַּיִת

ויהי ביום השלישי.

ביום השלישי של הצום, (ט"ו בניסן, יו"ט ראשון של פסח) לבשה אסתר את בגדי יופיה ואת מיטב תכשיטיה, יחד עמה לקחה היא את שתי נערותיה, את יד ימינה שמה על הנערה האחת כדי להישען עליה, כחוק המלכות. והנערה השנית הלכה אחרי גבירתה ואוחזת בגדיה ותכשיטיה לבל יגע הזהב בקרקע.

הצהילה אסתר את פניה והסתירה את הדאגה אשר בלבה, ותבא בחצר הפנימית נכח המלך ותעמד לפניו, והמלך יושב על כסא מלכותו בלבוש זהב ואבן יקר. נשא המלך את עיניו, והנה הוא רואה כי אסתר עומדת מול פניו. באותו רגע בערה בו חמתו מאד על כך שאסתר הפרה את הוראתו המפורשת, והיא מעזה לבוא לפניו בלא קריאה!

הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית
הַמַּלְכוּת נִכַּח פֶּתַח הַבַּיִת: (ב) וַיְהִי כִּרְאוֹת הַמֶּלֶךְ
אֶת אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בַּחֲצַר נְשֹׂאָה חֵן בְּעֵינָיו
וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת שְׂרָבִיט הַזֶּהָב אֲשֶׁר
בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּנָּע בְּרֹאשׁ הַשְּׂרָבִיט: ס (ג)
וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמָה
בְּקִשְׁתְּךָ עַד חֲצִי הַמַּלְכוּת וַיִּנָּתֵן לָךְ: (ד) וַתֹּאמֶר
אֶסְתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן הַיּוֹם
אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לּוֹ: (ה) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
מִהְרֹו אֶת הָמֵן לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר אֶסְתֵּר וַיָּבֵא
הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר: (ו)

נשאה אסתר את עיניה ותרא את פני המלך והנה עיניו בוערות כאש מרוב הכעס שהיה בלבו, הכירה המלכה את קצף המלך ותבהל מאד וכמעט שנתעלפה, עד שנשמט ראשה על הנערה העומדת לימינה. מיד ראה ה' ויחמול על עמו, ופנה לצער היתומה אשר בטחה בו, ויתן לה חן לפני המלך ויוסף יופי על יפיה והדר על הדרה. מיד קם המלך בבהלה מכסאו, רץ אל אסתר ואמר לה: "אסתר המלכה! למה תפחדי? החוק הקובע כי אין לבא אל המלך ללא הזמנה, אינו חל עליך באשר את רעיתי וחברתי! ועוד אמר לה: "מדוע כאשר ראיתך לא דיברת אלי? ענתה אסתר ואמרה: "אדוני המלך! כאשר ראיתך נבהלה נפשי מפני כבודך. (מדרש רבה ט, א)

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר לְאַסְתֵּר בְּמִשְׁתֶּה הַיַּיִן מַה שְּׂאֵלְתְּךָ
וַיִּנְתֵּן לָּךְ וּמָה בִּקְשָׁתְךָ עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת וְתַעֲשֵׂ: (ו)
וַתַּעַן אֶסְתֵּר וַתֹּאמֶר שְׂאֵלְתִי וּבִקְשָׁתִי: (ז) אִם
מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב לָתֵת
אֶת שְׂאֵלְתִי וְלַעֲשׂוֹת אֶת בִּקְשָׁתִי יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן
אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לָּהֶם וּמֵחֵר אַעֲשֶׂה כְּדַבַּר
הַמֶּלֶךְ: (ח) וַיֵּצֵא הָמֶן בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב
וּכְרָאוֹת הָמֶן אֶת מְרֻדְכֵי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא קָם
וְלֹא זָע מִמֶּנּוּ וַיִּמְלֵא הָמֶן עַל מְרֻדְכֵי חֲמָה: (ט)
וַיִּתְאַפֵּק הָמֶן וַיָּבוֹא אֶל בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח וַיָּבֵא אֶת
אֹהֲבָיו וְאֶת זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ: (י) וַיִּסְפָּר לָהֶם הָמֶן אֶת

ויבא את אוהביו ואת זרש אשתו.

שלש מאות וששים וחמשה יועצים היו לו להמן כמנין ימות החמה, וכולם לא היו יודעים לתת עצה כזרש אשתו. אמרה לו אשתו: "אדם זה שאתה שואל עליו, אם מזרע היהודים הוא, לא תוכל לנצחו רק אם תילחם בו בחכמה, ותנסה להרגו באופן כזה שלא נתנסה אף אחד מבני אומתו. שכן אם תפילו לכבשן האש – כבר ניצלו חנניה וחביריו, ואם לגוב אריות – כבר עלה דניאל מתוכו. אם תאסרהו בבית האסורים – כבר יצא יוסף מתוכו, ואם עצים תסיק תחתיו – כבר התחנן מנשה ונעתר לו הקב"ה וניצל ממות כזה. אם למדבר תגלהו – כבר פרו ורבו אבותיו במדבר, ובכמה וכמה

ניסיונות נתנסו ובכולן עמדו וניצלו, ואם עיניו תעוור – הרי שמשון הרג הרבה פלישתים כאשר היה עיוור. אלא, אמרה זרש: תלה אותו על עץ, כיון שלא מצאנו שהיה אחד מעמו שבעבר ניצל מגזר דין שכזה. מיד – “ויטב הדבר לפני המן ויעש העץ”. (מדרש רבה ט, ב)

ויעש העץ

אמרו חכמים: בשעה שבא המן להכין את העץ, קרא הקב"ה לכל עצי בראשית ושאלם: “מי יתן עצמו ויתלה רשע זה עלי?” תאנה אמרה: אני אתן את עצמי! כיון שממני מביאים ישראל בכורים לבית המקדש, ולא עוד אלא שנמשלו ישראל לתאנה, כמו שכתוב: כבבורה בתאנה בראשיתה (הושע ט).

גפן אמרה: אני אתן את עצמי! כיון שבי נמשלו ישראל, כמו שכתוב: גפן ממצרים תסיע (תהלים פ).

רמון אמר: אני אתן את עצמי! כיון שבי נמשלו ישראל, שנא' כפלח הרמון רקתך (שיר השירים ד).

אגוז אמר: אני אתן את עצמי! שבי נדמו ישראל, כמו שכתוב: אל גנת אגוז ירדתי (שם ו).

אתרוג אמר: אני אתן את עצמי! שממני נוטלים ישראל למצוה, כמו שכתוב: ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' (ויקרא כ"ג).

הדס אמר: אני אתן את עצמי! שנמשלו בי ישראל, שנאמר והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה (זכריה א).

זית אמר: אני אתן את עצמי! שבי נמשלו ישראל, שנאמר זית רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמך (ירמיה י"א).

תפוח אמר: אני אתן את עצמי! שבי נמשלו ישראל, שנאמר כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים (שיר השירים ב). וכתוב עוד: וריח אפך כתפוחים (שם ז).

דקל אמר: אני אתן את עצמי! שבי נמשלו ישראל, כמו שכתוב: זאת קומתך דמתה לתמר (שם ז).

עצי שטים ועצי ברושים אמרו: אנו ניתן עצמנו! שממנו נעשה המשכן ונבנה בית המקדש.

כבוד עֲשָׂרוֹ וְרַב בָּנָיו וְיָאֵת כָּל אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ
 וְיָאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ עַל הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: (יב)
 וַיֹּאמֶר הַמֶּן אַף לֹא הִבִּיֵּאתָ אֶסְתֵּר הַמֶּלְכָּה עִם
 הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה כִּי אִם אוֹתִי וְגַם

ארזו ותמר אמרו: אנו ניתן עצמנו! שאנו נמשלים לצדיק, שנאמר צדיק כתמר
 יפרח כארז בלבנון ישגה(תהלים צ"ב).

ערבה אמרה: אני אתן את עצמי! שבי נמשלו ישראל, שנאמר: כערבים על
 יבלי מים (ישעיה מ"ד), וממני נוטלים למצוה לארבעת המינים שבולב.

באותה שעה אמר הקוץ לפני הקב"ה: רבש"ע, לי אין במה להתגאות מלבד
 זה שאני נקרא קוץ ואני מכאיב לבני אדם, והמן הרשע הוא גם קוץ מכאיב,
 ראוי איפוא, שיתלה קוץ על קוץ. קיבל הקב"ה את דברי הקוץ והקרה להמן
 עץ קוץ גדול, וממנו הכין את העץ.

כשהביאו את העץ לפני המן, הכינו על פתח ביתו ומדד עצמו עליו להראות
 לעבדיו כיצד יתלה מרדכי עליו. באותה שעה יצאה בת קול ואמרה: נאה
 לך העץ! מתוקן לך העץ מששת ימי בראשית! (מדרש רבה ט, ב)

ויספר להם המן את כבוד עשרו ורב בניו.

כמה בנים היו להמן? – רב אמר: שלשים. עשרה מתוכם מתו, עשרה נתלו,
 ועשרה נעשו עניים המחזירים על הפתחים. וחכמים אומרים: המחזירים על
 הפתחים היו שבעים במספר. ורמי בר אבא אמר: מאתים ושמונה בנים היו
 להמן, שנאמר: "ורוב בניו", "ורוב" בגימטריה מאתיים וארבעה עשר, ורב
 נחמן בר יצחק אמר: מאתיים ושתיים כמניין "רב", וכפי שכתוב בפסוק
 בכתוב חסר, "ורב בניו". (מסכת מגילה דף ט"ו)

לְמַחֵר אֲנִי קָרוּא לָהּ עִם הַמֶּלֶךְ: (יג) וְכָל זֶה אֵינְנוּ
 שׁוֹה לִי בְּכָל יְעַת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מְרַדְכֵי
 הַיְהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ: (יד) וְתֹאמֶר לוֹ זָרֵשׁ
 אֶשְׁתּוֹ וְכָל אֲהָבָיו יַעֲשׂוּ עֵינַי גְּבוּהַ חַמְשִׁים אֲמָה
 וּבְבִקָּר אֶמַר לְמֶלֶךְ וַיִּתְּלוּ אֶת מְרַדְכֵי עָלָיו וּבֹא עִם
 הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתָּה שְׂמַח וַיִּיטֵב הַדָּבָר לְפָנָי הַמֶּן
 וַיַּעַשׂ הָעֵינַי: פ

ו. (טז) בְּלִילָהּ הַהוּא נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר
 לְהֵבִיא אֶת סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים וַיְהִיו

בלילה ההוא

לאחר שעשה המן את העץ, הלך הוא למרדכי לראות מה הוא עושה, מצא
 המן את מרדכי יושב בבית המדרש כשהילדים יושבים לפניו ושקים
 במותניהם ועוסקים בתורה, והיו צועקים ובוכים. ספר אותם המן ומצא שם
 עשרים ושתים אלף תינוקות של בית רבן. כעס המן מאד על המחזה שנגלה
 לעיניו, השליך עליהם שלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים ואמר:
 מחר אהרוג אלו התינוקות תחלה, ואח"כ אתלה את מרדכי!

באו אמותיהם לבית המדרש והביאו להם לחם ומים ואמרו להם: "בנינו!
 אכלו ושתו קודם שתמותו מחר, ולא תמותו ברעב". מיד הניחו הילדים את
 ידיהם על ספריהם ונשבעו: "בחיי מרדכי רבינו, לא נאכל ולא נשתה! אלא
 מתוך תעניתנו נמות!"

נִקְרָאִים לְפָנַי הַמֶּלֶךְ: (ב) וַיִּמְצֵא כָּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד
מְרַדְּכִי עַל בְּגַתְנָא וְתַרְשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ
מִשְׁמֵרֵי הַסֵּף אֲשֶׁר בִּקְשׂוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ
אֲחִישׁוּרוֹשׁ: (ג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה נַּעֲשֶׂה יָקָר וְגִדּוּלָהּ
לְמְרַדְּכִי עַל זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרַתָּיו לֹא
נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר: (ד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בַחֲצַר וְהֶמָּן

געו כולם בבכיה עד שעלתה שועתם למרום ושמע הקב"ה קול בכייתם. באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ועמד מכסא דין וישב בכסא רחמים, ועל זה דרש רבי תנחום: "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" – נדדה שנת מלכו של עולם. אמר הקב"ה: מה קול גדול הזה שאני שומע כגדיים וטלאים? עמד משה רבינו לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע! לא גדיים ולא טלאים הם, אלא קטני עמך שהם שרויים בתענית כבר שלשה ימים ושלשה לילות, ומחר רוצה האויב לשוחטם כגדיים וטלאים. באותה שעה נטל הקב"ה את אותן אגרות שגזר עליהם ושהיו חתומות בחותם של טיט וקרעם, ואח"כ הפיל על אחשורוש בהלה באותו לילה, כמו שנאמר: בלילה ההוא וגו'. (מסכת מגילה דף ט"ו: ומדרש רבה ט, ד)

מי בחצר

המלך אחשורוש חלם חלום בלהות, והנה בחלומו, המן הרשע עומד מעליו, חרב בידו – והוא עומד להרגו. הקיץ אחשורוש משנתו בהלה ואמר בלבו: אמר: מה פשר הדבר הזה שהזמינה אסתר את המן? אולי הוא זומם להרגני ובא לכאן כדי להתיעץ על כך עם אסתר? ובתוך כך חשב לעצמו: ואם כנים הדברים, האם אין לי בחצרי אפילו איש אחד שיזהירני מפני הסכנה הצפויה? המשיך אחשורוש במחשבותיו וחשב: שמא ישנו איש אחד שעשה לי טובה ולא שילמתי לו על כך, ולפיכך נמנעים אנשים מלעשות לי טובה.

בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך
לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו: (ה)
ויאמרו גערי המלך אליו הנה המן עמד בחצר
ויאמר המלך יבוא: (ו) ויבוא המן ויאמר לו המלך
מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו ויאמר
המן בלבבו למי יחפץ המלך לעשות יקר יותר
ממני: (ז) ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך
חפץ ביקרו: (ח) ויבאו לבוש מלכות אשר לבש בו
המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן פתח
מלכות בראשו: (ט) ונתון הלבוש והסוס על יד
איש משרי המלך הפרתמים והלבישו את האיש
אשר המלך חפץ ביקרו והרכיבו על הסוס
ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר

מיד – ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים". פתחו את הספרים ומצאו את הדבר שהגיד מרדכי על בגתנא ותרש. אמר המלך: אמת הדבר שראיתי בחלומי, לא בא זה בשעה זו אלא להרגני. (מסכת מגילה דף ט"ו: ומרש רבה י, א)

הַמֶּלֶךְ הָפִיץ בִּיקְרוֹ: (י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהִמָּן מִהֵרָ קַח
 אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה כִּן
 לְמַרְדֵּכִי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אֵל תִּפְּל
 דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: (יא) וַיִּקַּח הִמָּן אֶת הַלְּבוּשׁ

ועשה כן למרדכי היהודי

כשאמר אחשוורוש להמן "ועשה כן למרדכי היהודי", אמר המן לאחשוורוש: "איזה מרדכי?" אמר לו: "היהודי", אמר לו המן: "הרבה מרדכי יש בין היהודים, כיצד אדע איזה מהם?" אמר לו אחשוורוש: "היושב בשער המלך" נחרד המן ואמר למלך: כדי להעניק יקר וגדולה למרדכי זה, אין צורך להרכיבו ברחוב העיר וכו', די לו בזה שתתן לו במתנה מכס של כפר אחד או של נהר אחד. אמר לו אחשוורוש: אמת, גם את זה תתן לו, וגם אל תפל דבר מכל אשר דברת. (מסכת מגילה דף ט"ז).

ויקח המן את הלבוש ואת הסוס

כשאמרו למרדכי שהמן בא, נתיירא עד מאד, אמר מרדכי לתלמידיו שישבו לפניו: בני רוצו ולכו מכאן, כדי שלא תיכוו בגחלתי, שהרי המן הרשע בא להרגני! אמרו לו תלמידיו: אם תמות – נמות עמך. אמר להם: אם כן – נעמוד להתפלל, כדי שניפטר מן העולם מתוך תפלה. מיד נעמדו להתפלל וכשסיימו תפילתם, התיישבו לעסוק בתורה וללמוד את הלכות מצות העומר, שהרי אותו היום ט"ז בניסן היה, ובאותו היום היו מקריבים עומר בזמן שביית המקדש קיים.

נכנס המן לבית המדרש ואמר להם: במה אתם עוסקים? אמרו לו: במצות העומר. אמר להם: עומר זה מהו, מזהב או מכסף? אמרו לו: לא מזהב ולא מכסף, ואפילו לא מחיטין, אלא משעורים! אמר להם: מהו שיעורו של עומר זה, האם עשרה מטבעות זהב גדולים? אמרו לו: מספיקים לזה עשר פרוטות.

וְאֵת הַסּוּס וַיִּלְבֹּשׁ אֶת מְרֻדְכָי וַיִּרְכַּבֵּהוּ בְּרֶחוֹב
הָעִיר וַיִּקְרָא לְפָנָיו כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ
חָפֵץ בִּיקְרוֹ: (יב) וַיָּשָׁב מְרֻדְכָי אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמָן

אמר להם המן: קומו! נצחו עשרת הפרוטות שלכם את עשרת אלפי כיכר הכסף שלי!

כאשר קמו, אמר המן למרדכי: לבש נא לבוש מלכות זה. אמר לו מרדכי: מה, אתה מבזה את המלכות? האם יש אדם שילבש בגדי מלכות מבלי שיתרחץ קודם? הלך המן, חיפש בלן ולא מצא. מה עשה? חגר מותניו ושימש כבלן בבית המרחץ. כאשר יצאו מבית המרחץ, אמר המן למרדכי: כעת לבש את בגדי המלכות! אמר לו מרדכי: מה, אתה מבזה את המלכות? האם יש אדם שילבש בגדי מלכות מבלי שיסתפר קודם? הלך המן לחפש ספר ולא מצא, מה עשה? הלך לביתו, נטל מספריים והחל לספר את מרדכי. מדי פעם היה משמיע המן קול אנחה, שאל אותו מרדכי: "מדוע הנך נאנח?" ענה לו המן: "אוי לי שהועברתי מתפקידי הרם, ונעשיתי בלן וספר". אמר לו מרדכי: "מדוע תיאנח? והלא אביך היה ספר ובלן בכפר קריינוס, ואתה הולך בדרכיו".

אמר לו המן למרדכי: "קום, רכב על הסוס". אמר לו מרדכי: "אין לי כח לעלות על הסוס, זקן אני". אמר לו המן: "האם אני אינני זקן?" ענה לו מרדכי: "אתה הוא זה שגרמת לעצמך את כל העסק הזה!". אמר לו המן: "קום, אני אתכופף, אתה תדרוך עלי, וכך תעלה על הסוס". כאשר עלה מרדכי, בעט הוא בהמן. אמר לו המן: "האם לא כתוב לכם בתורתכם 'בנפול אויבך אל תשמח'?" (משלי כ"ד) ענה לו מרדכי: זה נאמר רק על יהודים, אבל עליך כתוב ואתה על במותימו תדרוך. (דברים ל"ג) (מסכת מגילה דף ט"ז).

ויקח המן את הלבוש ואת הסוס

אמר המן למרדכי: כמה ביש גדא (חסר מזל) אני, אמש אני הייתי עסוק להתקין לך עץ, והקב"ה מתקין לך אפריון, אני התקנתי לך חבלים ומסמרים,

נְדַחַף אֶל בֵּיתוֹ אָבִל וַחֲפוּי רֹאשׁ: (יג) וַיִּסְפֹּר הַמֶּן
לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל אֲהָבָיו אֵת כָּל אֲשֶׁר קָרְהוּ

והקב"ה התקין לך לבוש מלכות, אני ביקשתי מן המלך לתלות אותך על העץ, והוא אומר לי להרכיב אותך על הסוס.

כאשר התחילו לרכוב, התחיל מרדכי לקלס להקב"ה ואמר: "ארומימך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי ה' אלהי שועתי אליך ותרפאני ה' העלית משאול נפשי חייטני מירדי בור" (תהלים ל').

תלמידיו מה היו אומרים? "זמרו לה' חסידיו והודו לזכר קדשו כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבוקר רנה".

אותו רשע מה היה אומר? "ואני אמרתי בשלווי בל אמוט לעולם ה' ברצונך העמדתה להררי עוז הסתרת פניך הייתי נבהל".

אסתר מה הייתה אומרת? "אליך ה' אקרא ואל אדני אתחנן מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היורך עפר היגיד אמתך".

כנסת ישראל מה הייתה אומרת? "שמע ה' וחנני וגו' הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה".

רוח הקדש מה הייתה אומרת? "למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלוקי לעולם אורך". (מדרש רבה י, ה)

אבל וחפוי ראש

הרכיב המן את מרדכי ברחוב העיר והגיע אל הרחוב שבו הוא גר. באותה שעה עמדה בתו על הגג וראתה בעיניה את כל המחזה. חשבה היא בליבה: מסתבר שהאיש הרוכב על הסוס הוא אבי, וההולך ומכריז לפניו – הוא מרדכי. מיד לקחה היא דלי מלא ברפש, ורוקנה אותו על ראשו של אביה! הרים המן את עיניו לראות מי עולל לו כה, ומיד נתבררה לבתו טעותה המרה, מרוב צער ותימהון, הפילה עצמה מן הגג ומתה. ועל זה נאמר: "והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש" אבל – על בתו, וחפוי ראש – על שאירע לו. (מדרש רבה י, ה)

וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזָרַשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מְזַרְעֵה הַיְהוּדִים
מְרַדְּכֵי אֲשֶׁר הַחֲלוּת לְנַפֵּל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ כִּי
נָפוּל תִּפּוֹל לְפָנָיו: (יד) עוֹדֵם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיסֵי
הַמֶּלֶךְ הִגִּיעוּ וַיְבַהֲלוּ לְהַבִּיא אֶת הַמֶּן אֶל הַמִּשְׁתֶּה
אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר:

ז. (א) וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן לַשָּׂתוֹת עִם אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה:
(ב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי בְּמִשְׁתֵּה
הַיַּיִן מָה שָּׂאֵלְתְּךָ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְתִנָּתֵן לְךָ וּמָה
בְּקִשְׁתְּךָ עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת וְתַעֲשִׂי: (ג) וַתַּעַן אֶסְתֵּר
הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אִם מִצְּאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ וְאִם
עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב תִּנָּתֵן לִי נַפְשִׁי בְּשִׂאלְתִּי וְעַמִּי
בְּבִקְשָׁתִי: (ד) כִּי נִמְכַרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהַרְוֹג
וּלְאַבֵּד וְאֵלּוּ לְעַבְדִּים וּלְשִׁפְחוֹת נִמְכַרְנוּ הַחֲרָשְׁתִּי
כִּי אֵין הָצַר שְׁנֵה בְּגֹזַק הַמֶּלֶךְ: (ה) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֲחֲשׂוּרוּשׁ וַיֹּאמֶר לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה וְאִי

זֶה הוּא אֲשֶׁר מָלְאוּ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת בֵּין: (ו) וַתֹּאמֶר
 אֶסְתֵּר אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הָמָן הָרַע הַזֶּה וְהָמָן נִבְעַת
 מִלְּפָנַי הַמֶּלֶךְ וְהַמְּלָכָה: (ז) וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ
 מִמִּשְׁתֵּה הַיַּיִן אֶל גִּנַּת הַבַּיִת וְהָמָן עָמַד לְבַקֵּשׁ עַל
 נַפְשׁוֹ מֵאֶסְתֵּר הַמְּלָכָה כִּי רָאָה כִּי כָלְתָה אֵלָיו
 הָרָעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ: (ח) וְהַמֶּלֶךְ יָשָׁב מִגִּנַּת הַבַּיִת וְעַל

איש צר ואויב המן הרע הזה

אמר רבי אלעזר: כאשר אמרה אסתר מילים אלו, הצביעה היא כלפי אחשוורוש. למרבה הנס, בא מלאך וסטר על ידה והפנה את אצבעה כלפי המן. (מסכת מגילה טז.)

והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל גנת הבית.

מה עשו מלאכי השרת? התחפשו לבני אדם ועקרו והשחיתו את עצי הבוסתן. אמר להם אחשוורוש: "מה מעשיכם כאן?" אמרו לו: "כך צוה לנו המן". רגז המלך וחזר לביתו, והנה המן נופל על המטה, מה עשה מיכאל? דחפו על אסתר, התחילה אסתר לצעוק: אדוני המלך! הרי הוא כובשני לפניך! ויאמר רחם המלך וצעק: "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?" כששמע המן את הדבר הזה נפלו פניו, מה עשה אליהו זכור לטוב? נדמה לחרבונה ואמר לו: אדוני המלך! גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי וגו'. מיד צוה המלך לתלותו על העץ אשר הכין למרדכי, ועליו אמר שלמה בחכמתו צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו (משלי י"א). שהשכים המן לתלות את מרדכי, ונתלה הוא על העץ אשר הכין למרדכי, ומה גם שאחשוורוש נתן את כל אשר להמן לאסתר המלכה, ואסתר נתנה הכל למרדכי, כמו שכתוב: ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית המן צורר היהודים וגו'. (מסכת מגילה טז. ומדרש רבה י, ט)

בית משתה היין והמֶן נפל על המֶטָה אשר אסתר
 עליה ויאמר המֶלֶךְ הַגָּם לְכַבוֹשׁ אֶת הַמְּלָכָה עִמִּי
 בְּבֵית הַדָּבָר יֵצֵא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי הַמֶּן חָפוּ: ס (ט)
 ויאמר חֲבוּנָה אֶחָד מִן הַסָּרִיסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם
 הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּן לְמַרְדֳּכִי אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב
 עַל הַמֶּלֶךְ עֶמֶד בְּבֵית הַמֶּן גְּבוּהַ תַּמְשִׁים אָמָה
 ויאמר המֶלֶךְ תִּלְהוּ עֲלָיו: (ו) ויתלו את המֶן על הָעֵץ
 אֲשֶׁר הִכִּין לְמַרְדֳּכִי וְחַמַּת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה: פ

ח. (א) ביום ההוא נָתַן הַמֶּלֶךְ אֶחְשֹׁרוּשׁ לְאַסְתֵּר
 הַמְּלָכָה אֶת בֵּית הַמֶּן צִרַר הַיְהוּדִים וּמַרְדֳּכִי בָּא
 לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי הִגִּידָה אֶסְתֵּר מָה הוּא לָהּ: (ב) ויָסַר
 הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הֶעֱבִיר מִהֶמֶן וַיִּתְּנָהּ
 לְמַרְדֳּכִי וְתָשֵׂם אֶסְתֵּר אֶת מַרְדֳּכִי עַל בֵּית הַמֶּן: פ
 (ג) ותוֹסַף אֶסְתֵּר וַתְּדַבֵּר לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וַתִּפְּלֵל לְפָנֵי
 רַגְלָיו וַתִּבְדֵּךְ וַתִּתְחַנֵּן לוֹ לְהַעֲבִיר אֶת רַעַת הַמֶּן
 הָאֲנָגִי וְאֵת מַחֲשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְהוּדִים: (ד)

וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֶת שְׂרַבְט הַזֶּהָב וַתִּקֶּם
 אֶסְתֵּר וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: (ה) וַתֹּאמֶר אִם עַל
 הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם מִצָּאֵתִי חַן לִפְנֵי וְכִשֶׁר הַדָּבָר
 לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְטוֹבָה אֲנִי בְּעֵינָיו יִכְתֹּב לְהָשִׁיב אֶת
 הַסְּפָרִים מִחֻשְׁבֵּת הָמֶן בֶּן הַמֶּדְתָּא הָאֲנֹנִי אֲשֶׁר
 כָּתַב לְאַבְדֹּר אֶת הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת
 הַמֶּלֶךְ: (ו) כִּי אֵיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי בְּרָעָה אֲשֶׁר
 יִמָּצֵא אֶת עַמִּי וְאֵיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי בְּאַבְדֹּן
 מוֹלְדֵתִי: (ז) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשׂוּרֵשׁ לְאַסְתֵּר
 הַמַּלְכָּה וּלְמַרְדֳּכַי הַיְהוּדִי הַנֵּה בֵּית הָמֶן נְתַתִּי
 לְאַסְתֵּר וְאֵתוֹ תָּלוּ עַל הָעֵץ עַל אֲשֶׁר שָׁלַח יָדוֹ
 בַּיְהוּדִים: (ח) וְאַתֶּם כְּתֹבוּ עַל הַיְהוּדִים כַּטּוֹב
 בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וַחֲתֹמוּ בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ כִּי
 כָתַב אֲשֶׁר נִכְתַּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וַנְּחַתֹּם בְּטַבַּעַת
 הַמֶּלֶךְ אֵינִן לְהָשִׁיב: (ט) וַיִּקְרָאוּ סְפָרֵי הַמֶּלֶךְ בָּעֵת
 הַהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִיּוֹן בְּשָׁלוּשָׁה
 וָעֶשְׂרִים בּוֹ וַיִּכְתֹּב בְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה מַרְדֳּכַי אֶל

הַיְהוּדִים וְאֵל הָאֱחָשֵׁדְרָפְנִים וְהַפְּחוֹת וְשָׂרֵי
הַמְּדִינֹת אֲשֶׁר מֵהֵדוּ וְעַד כּוּשׁ שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים
וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם
כָּל־שָׁנָו וְאֵל הַיְהוּדִים כְּכַתְּבָם וְכָל־שָׁנָם: (י) וַיִּכְתֹּב
בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֶחָשֵׁדְרָשׁ וַיַּחֲתֵם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ
וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים בְּסוּסִים רַכְבֵי הָרֶכֶשׁ
הָאֲחַשְׁתָּרְנִים בְּגִי הָרַמְּכִים: (יא) אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ
לַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל עִיר וְעִיר לְהַקְהֵל וּלְעֲמֹד עַל
נַפְשָׁם לְהַשְׁמִיד וּלְהַרְגׁוֹ וּלְאַבֵּד אֶת כָּל חַיִּל עַם
וּמְדִינָה הַצָּרִים אֹתָם טָף וְנָשִׁים וּשְׁלָלָם לְבוּז: (יב)
בְּיוֹם אֶחָד בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אֶחָשֵׁדְרָשׁ
בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אָדָר:
(יג) פֶּתַח־שָׁנָן הַכָּתֹב לְהַנְתֵּן דָּת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה
גְּלוּי לְכָל הָעַמִּים וְלִהְיוֹת הַיְהוּדִים עֵתִידִים לְיוֹם
הַזֶּה לְהַנָּקֵם מֵאִיְבֵיהֶם: (יד) הָרָצִים רַכְבֵי הָרֶכֶשׁ
הָאֲחַשְׁתָּרְנִים יֵצְאוּ מִבְּהֵלִים וּדְחוּפִים בְּדַבַּר
הַמֶּלֶךְ וְהִדָּת נִתְּנָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה: פ (טו) וּמֶרְדֵּכִי

יָצָא מִלְּפָנַי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחוּר
 וְעֹטָרַת זָהָב גְּדוּלָּה וְתִכְרִיף בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר
 שׁוֹשָׁן צָהָלָה וְשִׂמְחָה: (ט) לַיהוּדִים הָיְתָה אֹרְחָה
 וְשִׂמְחָה וְשִׁשָּׁן וְיָקָר: (י) וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל
 עִיר וְעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מִגִּיעַ
 שִׂמְחָה וְשִׁשָּׁן לַיהוּדִים מִשְׁתָּה וַיּוֹם טוֹב וְרַבִּים
 מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתִּיּוֹדִים כִּי נָפַל פֶּחַד הַיהוּדִים
 עֲלֵיהֶם:

ט. (א) וּבְשָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר בְּשָׁלוּשָׁה
 עָשָׂר יוֹם בּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהַעֲשׂוֹת
 בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁבְרוּ אֹיְבֵי הַיהוּדִים לְשָׁלוֹם בָּהֶם
 וְנִהְפְּוּ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלֹטוּ הַיהוּדִים הַמָּה
 בְּשָׁנָאֵיהֶם: (ב) נִקְהָלוּ הַיהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל
 מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוּשׁ לְשַׁלַּח יָד בְּמִבְקָשֵׁי
 רַעְתָּם וְאִישׁ לֹא עָמַד לְפָנֵיהֶם כִּי נָפַל פֶּחַדָם עַל
 כָּל הָעַמִּים: (ג) וְכָל שָׂרֵי הַמְּדִינֹת וְהָאֲחֻשְׁדָּרָפְנִים

והפחות ועשי המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם: (ה) כי גדול מרדכי בבית המלך ושמועו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול: פ (ה) ויכו היהודים בכל איביהם מכת חרב והרג ואבדו ויעשו בשנאיהם כרצונם: (ו) ובשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש: (ז) ואת פרשנדתא ואת דלפון ואת אספתא: (ח) ואת פורתא ואת אדליא ואת ארידתא: (ט) ואת פרמשתא ואת אריסי ואת ארדי ואת ויזתא: (י) עשרת בני המן בן המדתא צרר היהודים הרגו ובבזה לא שלחו את ידם: (יא) ביום ההוא בא מספר ההרוגים בשושן הבירה לפני המלך: ס (יב) ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש ואת עשרת בני המן בשאר מדינות המלך מה עשו ומה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש: (יג)

ותאמר אסתר אם על המלך טוב ינתן גם מחר
 ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום ואת
 עשרת בני המן יתלו על העץ: (יד) ויאמר המלך
 להעשות כן ותנתן דת בשושן ואת עשרת בני
 המן תלו: (טו) ויקהלו היהודים אשר בשושן גם
 ביום ארבעה עשר לחדש אדר ויהרגו בשושן
 שלש מאות איש ובבזה לא שלחו את ידם: (טז)
 ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד
 על נפשם ונוח מאיביהם והרג בשנאיהם המשה
 ושבעים אלה ובבזה לא שלחו את ידם: (יז) ביום
 שלשה עשר לחדש אדר ונוח בארבעה עשר בו
 ועשה אתו יום משתה ושמחה: (יח) והיהודים אשר
 בשושן נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר
 בו ונוח בחמשה עשר בו ועשה אתו יום משתה
 ושמחה: (יט) על כן היהודים הפרזים הישבים בערי
 הפרזות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר
 שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש

לְרַעְהוּ: פ (כ) וַיִּכְתֹּב מֶרְדֳּכָי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת
 הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ הַקְּרוּבִים וְהָרְחוֹקִים: (כא) לְקַיֵּם
 עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ
 אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: (כב)
 כַּיְמֵים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֲדָשׁ
 אֲשֶׁר נִהְפָּדָה לָהֶם מִיַּגוֹן לְשִׁמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב
 לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה וּמְשֻׁלוֹחַ מְנוֹת
 אִישׁ לְרַעְהוּ וּמִתְנֹנֹת לְאֲבִיוֹנִים: (כג) וְקִבַּל הַיְהוּדִים
 אֶת אֲשֶׁר הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר כָּתַב מֶרְדֳּכָי
 אֲלֵיהֶם: (כד) כִּי הָמֹן בֶּן הַמֶּדְתָּא הָאֲנָגִי צִרַר כָּל
 הַיְהוּדִים חָשַׁב עַל הַיְהוּדִים לְאַבְדֵם וְהַפִּיל פּוֹר
 הוּא הַגּוֹרֵל לְהִמָּם וּלְאַבְדֵם: (כה) וּבִבְאֵה לְפָנָי
 הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם הַסֵּפֶר יָשׁוּב מִחֲשַׁבְתּוֹ הִרְעָה אֲשֶׁר
 חָשַׁב עַל הַיְהוּדִים עַל רֵאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֵת בָּנָיו
 עַל הָעֵץ: (כו) עַל כֵּן קָרְאוּ לְיָמֵים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל
 שֵׁם הַפּוֹר עַל כֵּן עַל כָּל דְּבָרֵי הָאֲנֶרֶת הַזֹּאת וּמָה

ראו על ככה ומה הגיע אליהם: (כו) קימו וקבלו
 היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם
 ולא יעבור להיות עשים את שני הימים האלה
 ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה: (כז) והימים
 האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה
 ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים
 האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף
 מזרעם: ס (כח) ותכתב אסתר המלכה בת אביחיל
 ומרדכי היהודי את כל תקף לקים את אנגרת
 הפורים הזאת השנית: (ל) וישלח ספרים אל כל
 היהודים אל שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות
 אחשורוש דברי שלום ופאת: (לא) לקים את ימי
 הפורים האלה בזמניהם באשר קים עליהם מרדכי
 היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל

ונכתב בספר.

אמר רבי ברכיה: הקדוש ברוך הוא כתב בתורה את גאולת ישראל בימי
 מרדכי. שנאמר: וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו' (ויקרא כ"ה). יד גר ותושב – זה

מגילת אסתר

זָרָעַם דְּבָרֵי הַצְּמוֹת וְזַעֲקָתָם: (לב) וּמֵאִמֶּר אֶסְתֵּר
קַיִם דְּבָרֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בַּסֵּפֶר:

י. (א) וַיֵּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אֶחָשֵׁרוּשׁ מִסַּעַל הָאָרֶץ וְאֵי
הַיָּם: (ב) וְכָל מַעֲשֵׂה תִקְפוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּפְרָשֶׁת גְּדֻלַּת

המן, שנתגדל ונתעשר והשיגה ידו לשקול עשרת אלפים ככר כסף, ונקרא
גר תושב כיון שהוא מזרעו של עמלק, והיה גר במדי פרס.

ומך אחיך עמך – אלו ישראל שהיו דלים ומכים. ונמכר לגר תושב –
שמכרם אחשורוש להמן להשמיד להרוג ולאבד. או לעקר משפחת גר –
שעשה עצמו עבודת כוכבים, כמו שנאמר: כורעים ומשתחווים להמן. אחרי
נמכר גאולה תהיה לו – שגאלם הקב"ה מידו והצילם מגזרתו ופדה אותם
אחד מאחיו יגאלנו – זה מרדכי, כמו שנאמר עליו: ורצוי לרוב אחיו, או דודו
או בן דודו יגאלנו – זו אסתר שהיתה בת דודו ונגאלו ישראל על ידיה.

ועוד נרמזו נס זה בתורה: כמו שנאמר: "כי מחה אמחה את זכר עמלק" (שמות
יז) מחה – בעולם הזה. אמחה – לעולם הבא. את זכר עמלק – זה המן.

ואף יעקב אבינו רמזה בברכת השבטים, כמו שנאמר: "בנימין זאב יטרף
בבקר יאכל עד" (בראשית מט) – זה שאול שהיה כבוקר הוזה שהוא תחילת
היום, כך שאול – שהיה משבט בנימין – תחלה למלכים, והכה את עמלק
ובזז את כל אשר להם. "ולערב יחלק שלל" – זה מרדכי ואסתר שעמדו להם
לישראל בגלותם שהוא דומה לערב וחלקו שלל של המן שנמשל לזאב
והעמיד הקב"ה כנגדו את מרדכי ואסתר שהיו משבט בנימין שכתוב בו "זאב
יטרף".

מְרַדְכִי אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ הֵלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל
 סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מְדֵי וּפְרָס: (ג) כִּי מְרַדְכִי
 הִיְהוּדִי מִשָּׁנָה לְמֶלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ וְגָדוֹל לַיְהוּדִים
 וְרָצוּי לְרַב אֶתְהִי הִרְשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדַבֵּר שְׁלוֹם לְכָל
 יְרֵעָיו:

רבי חייא הגדול ורבי שמעון בן חלפתא היו מהלכים בבקעת הארבל, ראו
 הם את אילת השחר שבקעה את האורה אמר לו רבי חייא הגדול לרבי
 שמעון בן חלפתא: כך היא גדולתם של ישראל, בתחילה מעט, וכל הזמן
 הוא גדל והולך. כמו כן, בתחלה: "ומרדכי יושב בשער המלך". אחר כך:
 "וישב מרדכי אל שער המלך", אחר כך: "ומרדכי יצא מלפני המלך" וגו',
 ואחר כך "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר". (מדרש רבה י, י"ג)

**ועל פרשה זו אמרו במדרש רבה: אמרו לאלהים מה
 נורא מעשיך מה נוראים הם האותות שלך: הנהרגים
 – הורגין את הורגיהם, הנצלבים – צולבים את
 צולביהם, והמשוקעים בים – משקעים את
 משקיעיהן.**

**אתה מוצא שמידותיו הטובות של הקב"ה הם בשפע,
 בפירווי וריבוי. הטוב בריבוי, החסד בריבוי, הרחמים
 בריבוי, הצדקה בריבוי, האמונה בריבוי, הפדות**

בריבוי, הברכה בריבוי, השבח בריבוי, השלום בריבוי. הטוב בריבוי – שנאמר: "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" (תהלים ל"א). החסד בריבוי – שנאמר: ורב חסד ואמת (שמות ל"ד). הרחמים בריבוי – שנאמר: רחמיך רבים ה' (תהלים קי"ט). הצדקה בריבוי – שנאמר: ומשפט ורב צדקה (איוב ל"ז). האמונה בריבוי – שנאמר: חדשים לבקרים רבה אמונתך (איכה ג'). הפדות בריבוי – שנאמר: כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות (תהלים ק"ל). הברכה בריבוי – שנאמר: והריקותי לכם ברכה עד בלי די (מלאכי ג'). – עד שיבלו שפתותיכם לומר די. השבח בריבוי – שנאמר: אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו (תהלים פ"ט). וכך כתוב: מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניך (תהלים קד). השלום בריבוי – שנאמר: וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך (ישעיה נ"ד). אל תקרי בניך, אלא בוניך. יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך. למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך. למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך. וראה בנים לבניך שלום על ישראל. שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול. ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.